

NALUNAARUSIAQ

INUIT PIGINNAATITAAFFIINUT KALAALLIT
NUNAANNI SIUNNERSUISOQATIGIIVI
NALILERSORNEQARNERAT

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit nalilersorneqarnerat

Als Researchimit Naalackersuisunut suliarineqartoq

Ilaqutariinnermut Naligiissitaanermut, Isumaginninnermut Inatsisinillu
Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfik

Allattoq: Bjarke Følner aamma Jacob Als Thomsen

Als Research ApS
Ny Vestergade 1, 2.
1471 København K.
www.alsresearch.dk

ISBN: 978-87-93373-09-9

1. Siulequt	2
2. Tunuliaqut, siunertaq peruserlu	3
2.1 Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit.....	3
2.2 Nalilersuinerup siunertaa	4
2.3 Nalilersuinerup ilusaa peruserlu	5
2.4 Nalunaarusiap sananeqarnera	6
3. Siunnersuisoqatigiit ataatsimiittarnerminni sulinerminnilu misilittagaat	7
3.1 Ataatsimiittarnerit akulikissusaat ataatsimiinnernilu peqataasarnerit.....	7
3.2 Siunnersuisoqatigiit ataatsimiittarnerisa ilusaaat eqqartukkallu	8
3.3 Siunnersuisoqatigiit susassaqartitsinerannut pingaarnersiunerannullu misilittakkat	9
3.4 Institut for Menneskerettigheder suleqatigineralu	13
4. Siunnersuisoqatigiit ataqatigiissagaanerannut ilusilersugaanerannullu misilittakkat	17
4.1 Siunnersuisoqatigiit ilaasortaasa katitigaanerat	17
4.2 Siunnersuisoqatigiit allatseqarfiat	19
4.3 Siunnersuisoqatigiit siulittaasoqarfiat	22
4.4 Siunnersuisoqatigiit aqutsisui aamma suleqatigiissitai.....	24
5. Inerniliinerit kaammattuutillu	26
5.1 Inerniliinerit pingaarnertit	26
5.2 Kaammattuutit	29
5.2.1 Siunissami ilaasortat katitigaanissaannut kaammattuut	32
5.2.2 Ukiumoortumik killiffik pillugu nalunaarusiortarnissamut kaammattuut	33
5.2.3 Siunissami allatseqarfeqarnissamut kaammattuut.....	34
5.2.4 Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institut suleqatiginissaanut kaammattuut	35
5.2.5 Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiinut sullissivimmik pilersitsineq?	35
5.2.6 Kalaallit Nunaanni Naligiimmik Pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsineq?	36

Ilanngussaq 1: Uppernarsaatit missoqqissaarnerata tamakkiisumik takussutissartaa

1. SIULEQUT

Uuma nalunaarusiap Inuit Piginnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit nalilersorneqarnerisa ineneri saqqummiuppai (kingorna Siunnersuisoqatigiit). Nalilersuineq Naalackersuisunit, Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfimmit suliakkiutigineqartoq Als Researchimit marsimiit juunimut 2016-imi suliarineqarpoq.¹

Nalilersuinerup siunertaa pingaarneq tassaavoq Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit ataatsimut isigalugu ilisimasanik piginnaasanillu annertusaanerminni sunniutaanik qulaajaanissaq. matumuuna inatsisitigut piumasaqaatinut, Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 23, 3. december 2012-imeersumeersunut, atatillugu Siunnersuisoqatigiit suliannik suliarinninnerat. Taaneqartut tunuliaqutaralugit nalilersuineq siunissami suliassaqarfimmi inatsisissap nutaap ilusissaanut ineriartornissaanullu Siunnersuisoqatigiinnut kaammattuutunik imaqarpoq. Nalilersuinnermut atatillugu Inuit Piginnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiinnut attuumassuteqartut 18-it apersorneqarsimapput. Tassunga ilanngullugit Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat siulittaasorlu, Inatsisartut Inatsisiliornermut Ataatsimiititaliaani ilaasortat, Institut for Menneskerettigheder, kiisalu Naalackersuisuni Pinngortitamat, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfimmit aamma Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut, Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfimmit sinniisut attuumassuteqartut. Apersorneqarsimasut, ilisimasassinnik misilittakkassinnillu tapersersueqataasimanissinnut tamassinnut qujangaarpugut. Apersuilluni misissuinerit Siunnersuisoqatigiinnut, inatsisiliornermut, nalunaarusianut allanullu attuumassuteqartunik uppernarsaatnik misissueqqissaarnerit ilalerneqarput (Ilanngussaq 1 takuuk).

Nalilersuineq siunnersortaanerup Bjarke Følnerip aamma siunnersortaanerup Jacob Als Thomsenip suliaarat. Stud.cand.soc. Nanna Kirkegaard uppernarsaatnik misissueqqissaarnermut atatillugu atuakkanik ujaasinnermut ikiuppoq. Siunnersorti avataaneersoq cand. jur. Nell Rasmussen nalilersuinnermi inatsisinut tunngasunut siunnersortaavoq pitsaassutsimillu qulakkeerinnittuulluni.

Als Research kisimi inernerinut, inerniliussanut kaammattuutinullu akisussaasuvoq.

København, oktober 2016

Jacob Als Thomsen
pisortaaneq aamma siunnersortaaneq
Als Research

¹ Inatsisilik atuutsitsinnermut suliassaqarfik maajip 23-anni 2016-imi Pinngortitamat, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalackersuisoqarfimmit Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut, Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfimmut nuunneqarpoq.

2. TUNULIAQUT, SIUNERTAQ PERIUSERLU

2.1 Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit (kingorna Siunnersuisoqatigiit) Inatsisartut inatsisaat nr. 23, 3. december 2012-imeersup januaarip aallaqqaataani 2013-imi atuutilersillugu pilersinneqarpoq. Siunnersuisoqatigiit arlaannulluunniit attuumassuteqanngillat, Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit ataatsimut isigalugu ilisimasanik piginnaasanillu annertusaanermut sunneeqataanissamut siunertaqarlutik.

Siunnersuisoqatigiit sinniisunik 15-inik Inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiineersunik, suliniaqatigiit sumulluunniit attuumassuteqanngitsuneersunik soqutigisaqatigiiffinneersunillu katitigaavoq. Tamanna pingaarnersumik makkununga atuuppoq: Meeqqat Inuunerissut (MIBB), Meeqqat inuusuttullu kattuffiat (Nanubørn), Kalaallit Nunaanni Illersuisut Peqatigiiffiat. (Illersuisut), Nunatsinni Advokatit, Kalaallit Nunaanni Sulisitsisut Peqatigiiffiat (GA), Kalaallit Nunaanni Innarluutillit Piginnaanikitsut Kattuffiat (KNIPK), Inuit Circumpolar Council (ICC Kalaallit Nunaat), Kalaallit Nunaanni ilisimatusarfik (Ilisimatusarfik), Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (KNAPK), Kalaallit Nunaanni Naligiissitaanissamut Siunnersuisoqatigiit. Sulinermik Inuusutissarsiteqartut Kattuffiat (SIK), Transparency Greenland, Kalaallit Nunaanni Inuusuttut Siunnersuisoqatigiiffiat(Sorlak), Kattuffik Utoqqaat Nipaat aamma Meeqqat Illersuisuat (MIO).

Aammattaq taakku pisortatigut oqartussat pingasut, suliffeqarfiit katuffiillu tamarmik immikkut Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerinut alaatsinaatsutut peqataasinnaasussanik toqqaasinnaapput: Pinngortitamut, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalackersuisoqarfik., KANUKOKA aamma Inatsisartunut Ombudsmandi. Kiisalu Danmarkip nuna tamakkerlugu menneskerettighedsinstitutionia – Institut for Menneskerettigheder (IMR) – Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerini qinersisinnaatitaanani peqataasinnaavoq. Peqatigisaanik IMR-ip Siunnersuisoqatigiit sulianut tunngasunut siunnersuinermik oqaloqatiginnermillu ikiorserpaa.

Siunnersuisoqatigiit ilaasortat ukiut marlukkaarlugit toqqarneqartarput Ilaasortallu inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiit 15-iusuneersut namminneerlutik siulittaasumik tullersortaasumillu toqqaasarput. Siunnersuisoqatigiit ukiumut ikinnerpaamik marloriarlutik ataatsimiittarput aamma kattuffinnit, oqartussanit allanillu ataatsimiinnerni qinersisinnaatitaanani peqataasinnaatitsillutik aalajangersinnaapput. Siunnersuisoqatigiit ilaasortat piumassutsiminnik akissarsiaqaratillu sulisarput.

Siunnersuisoqatigiit allattoqarfiat Pinngortitamut, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalackersuisoqarfimmit isumagineqarpoq.

2.2 Nalilersuinerup siunertaa

Nalilersuinerup siunertaa pingarneq tassaavoq:

- Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit ataatsimut isigalugu ilisimasaniq piginnaasanillu annertusaanerminni sunniutaaniq qulaajaanissaq.

Nalilersuinerup pingarnerusumik siunertaraa, inatsisitigut piumasaqaatinut, Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 23, 3. december 2012-imeersumeersunut, atatillugu Siunnersuisoqatigiit suliaminnik suliarinninneraniq nalilersuinissaq. Tassani Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiit nukittorsaanissaq illersuinissarlugu suliaqarigaat erserpoq, pingaarnertullu ima iliornikkut:

- 1) Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffeqarneranni pissutsit pillugit nakkutilliinermut nalunaaruteqartarnermullu peqataanermikkut,
- 2) Inuit pisinnaatitaaffiit tunngassuteqartunik naliliisarluni misissuinernik ilisimatusarnernillu suliaqarnissat oqallisigisarnersigut,
- 3) Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Inatsisartunik, Naalakkersuisunik pisortanilu oqartussaasunik allanik aamma namminersorlutik suliaqartunik siunnersuisarlutik,
- 4) Inuiaqatigiinni inuinaat inuit pisinnaatitaaffiit suliaqarnerannut ataqatigiissaarineq ikiuuttarnerlu siuarsarlugit,
- 5) Inuit pisinnaatitaaffiit ilinniartitsineq tapersorsorlugulu siuarsarlugulu,
- 6) Inuit pisinnaatitaaffii pillugit paasissutissiisutunik ingerlatitseqqittarnermut peqataassallutik,
- 7) Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiit nukittorsarneqarnissaannut suliaqarnerannik siunnersuuteqartarlutik aamma
- 8) Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiit tunngassuteqartunik maannamut suliarineqarsimasut ingerlasimanerat nalilersortarlugu.

Nalilersuisut kaammattuutaat qulaani taaneqartut tunuliaqutaralugit nalilersuineq siunissami suliaqarneranni inatsisissap nutaap ilusissaanut ineriartornissaanullu Siunnersuisoqatigiinnut kaammattuutunik imaqarpoq.

Tamanna nangillugu marsimi 2015-imi saqqummiunneqartoq "Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik pilersitsinissaq sulissutigeqqullugu aamma Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitseqqullugit Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffisassaattut siunnersuut." Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik pilersitsinissaq aamma/imaluunniit Naligiimmik pineqarnissaq massakkuunissaa pillugu pissusissamisoorsorineqarneraniq nalilersuinerumik imaqarpoq.

2.3 Nalilersuinerup ilusaa periuuserlu

Nalilersuinermi periuuserineqartoq apersuinermi misissuinerit uppernarsaatinillu misissueqqissaarnerit ataqatigiissinneranik tunngaveqarpoq.

Nalilersuinermi apersuilluni misissuinerit siunnersuisoqatigiinni ilaasortanik, allattoqarfimmi ilaasortanik, Inatsisinut Ataatsimiititaliamut ilaasortanik allanillu 18-iusunik apersuinerinik imaqarput. Apersuinerit apersuinissamut ilitersuut ilusilersugaq tamakkiisuunngitsoq tunuliaqutiliullugu ingerlanneqarput agguaqatigiissillugillu minutsinik 45-nik sivilissuseqarlutik. Apersuinerit amerlanerit Nuummi apriliip 15-it 21-nut 2016-imi apersorneqartoq najuutsillugu ingerlanneqarput (apersuinerit 13-it). Apersuinerit ilaat eqimattakkaarlugit (2), oqarasuaatikkut (2) imaluunniit allakkatigut (1) ingerlanneqarput.

Nalilersuinerup ilagisaanik siunnersuisoqatigiinni ilaasortat tamarmik apersorneqarnissaminut neqeroorfigineqarput. Inuit katillugit apersorneqartut 23-upput.

Skemami ataaniittumi apersuinerit tamakkiisumik takussutissartaa takuneqarsinnaavoq:

INUIT APERSONEQARTUT	AAQISSUUSSAANEQ	ULLOQ SUMIIFILLU
Thomas Wiemann	KANUKOKA	15/4 – 2016, Nuuk
Kathrine H. Nathanielsen	Meeqqat Inuunerisut – Bedre Børneliv (MIBB)	16/4 – 2016, Nuuk
Anita Hoffer	Sulisitsisut, Grønlands Arbejdsgiverforening, GA	18/4 – 2016, Nuuk
Ludvig Larsen (Siunnersuisoqatigiinni siulittaasup tullia)	Sulinerimik Inuussutissarsiuqartut Kattuffiat (SIK)	18/4 – 2016, Nuuk
Nukajaraq Blytman	Kalaallit Nunaanni Innarluutilit Piginnaanikitsut Kattuffiat (KNIPK)	18/4 – 2016, oqarasuaatikkut
Lorita Henriksen	Katuffik Utoqqaat Nipaat	18/4 – 2016, Nuuk
Camilla Østbirk	Naalackersuisoqarfik	18/4 – 2016, Nuuk
Søren Thestrup	Ilaqtariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfik	19/4 – 2016, Nuuk

Aqqaluk Lyngø	Inuit Circumpolar Council (ICC-Kalaallit Nunaat)	19/4 – 2016, Nuuk
Anders Olsen (S), Laura Tàunâjik (S), Muté Bourup Egede (IA) aamma Michael Rosing (D)	Inatsisinut ataatsimiititaliaq, Inatsisartut	19/4 – 2016, Nuuk
Trine Nørby Olsen	MIO, Meeqqat illersuisuat	20/4 – 2016, Nuuk
Mala Høy Kúko	Pinngortitamut, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoq	20/4 – 2016, Nuuk
Lise Mørup Dalsgaard	Nunatsinni Advokatit	21/4 – 2016, Nuuk
Signe Trykker	Pinngortitamut, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik	21/4 – 2016, Nuuk
Inge Olsvig Brandt (Siunnersuisoqatigiinni siulittaasoq)	Naligiissitaanissamut siunnersuisoqatigiit	21/4 – 2016, Nuuk
Mandana Zarrehparvar, Christoffer Badse aamma Lise Garkier	Institut for Menneskerettigheder	28/4 – 2016, København
Annemette Lauritsen	Ilisimatusarfik	10/5 - 2016, allakkatigut
Thomas Trier Hansen	Advokati, Nordic Law Group	Oqarasuaatikkut

Uppernarsaatinut misissueqqissaarnermut atorneqarsimasunut tamakkiisumik takussutissaq ilanngussaq 1-imiippoq.

2.4 Nalunaarusiap sananeqarnera

Nalunaarusiaq kapitalinut tallimanut agguagaavoq. Kapitali 1 aamma 2 siuleqummik, kiisalu nalilersuinerup tunuliaqutaanik, siunertaanik periusaanillu nassuiaammik imaqarput. Kapitali 3 Siunnersuisoqatigiit siusinnerusukkat ataatsimiittarneranni susassaqtitsisarneranni misilittagaanut kiisalu siunnersuisoqatigiit Institut for Menneske-rettighederimik suleqateqarneranik tunngavoq. Kapitali 4-mi Siunnersuisoqatigiit ataqtigiissagaanerannut ilusilersugaanerannullu misilittakkat allassimapput, kapitalilu 5-imi nalilersuinerup inerniliussai pingaarnerit kaammattuutillu allassimallutik.

3. SIUNNERSUIISOQATIGIIT ATAATSIMIITTARNERMinni SULISARNERMinnILU MISILITTAGAAT.

Apersuinerit uppersaatinillu misissueqqissaarnerit tunngavigalugit Siunnersuisoqatigiit maannamut ataatsimiittarnerminni susassaqtitsisarnerminnilu misilittakkat kiisalu siunnersuisoqatigiit Institut for Menneske-rettighederimik suleqateqarnerat ataani tamakkiisumik assilialersorneqarput.

3.1 Ataatsimiittarnerit akulikissusaat ataatsimiinnernilu peqataasarnertit

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit susassaqtitsinerinut pilersarusiornerit pingaarnersiunerillu siunnersuisoqatigiit ataatsimiinneranni isumagineqartarput. Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli piffissami 2013-imiit 2016- imut ukiumut aalajangersimasunik marloriarluni ataatsimiittoqartarpoq (marsimi oktobarimilu), kiisalu januaarimi 2014-imi ineriartornissamut isumasioqatigiinnertut immikkuullarissumik ataatsimiittoqarluni. Taamaalilluni massuma nalilersuinerup tungaanut katillugu arfineq pingasoriarluni ataatsimiittoqarsimavoq.

Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiineersut 15-iusut qinersisinnaasut ataatsimiinnerni takkuttartut ikiliartuaarsimapput. Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerini siullerni sisamani ilaasortani qinersisinnaasuni 15-iusuni marluk pingasullu akornanni ataatsimeeqataannngillat, ataatsimiinnernilu kingullerni sisamani 15 akornanni tallimat peqataanatik. Peqataanngittarnerit inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiineersut sinniisuinut amerlaqatigiittunik agguarsimannngillat. Taamaalillutik kattuffiit ilaat siunnersuisoqatigiit ataatsimiinneranni sinniisoqarnerusarput.

Kattuffiit ilaasortaataqarsinnaasut amerlanerit ilaasortat ukiunut marlunnut qinigaaffik tamakkerlugu suliassaminnik suliarinnissinnaasimannngitsut toqqarsimavaat. Taamaalillutik kattuffiit amerlanerit siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniit ukiuni marlunni siullerni suliassanik suliaqartussanik toqqaanissamut periarfissaq atorsimavaat. Aammattaaq ilaasortat toqqakkat pisortaneersut akornanni annertuumik taarseraattoqarsimavoq, taamatutaaq siunnersuisoqatigiit allattoqarfeqarneranut atatillugu. Kiisalu siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli siuttaasoq marloriarluni taarserneqarsimavoq aamma siulittaasup tullia arlaleriarluni taarserneqarsimavoq.

Ataatsimut isigalugu misilittakkat malillugit ataatsimiigiartartut ikiliartornerat, ilaasortat, siulittaasut, siulittaasup tullii allattoqarfimmiittullu taarserarneranik ataatsimiinnermiit ataatsimiinnermut ataatsimiigiartartunik ikiliartortitsivoq. Peqatigisaanik tamanna pissutigalugu misilittakkat malillugit ataatsimiinnerni amerlasuuni siunnersuisoqatigiit suliaat pillugit pissutsit nalinginnaasut uteqattaarneqarsimapput.

Siunnersuisoqatigiit maannamut ilaasortai amerlanerit ataatsimiikulanerunissaq piumasaraat taamaaliornikkut ilaasortat eqeersimaarnerit ukiumut ataatsimiittarnerit marlunnit

amerlanerulersillugit, taamaaliornikkullu siunnersuisoqatigiinni suleqatigiittarneq nukittorsarneqarsinnaassalluni. Peqatigisaanik kattuffiit ataasiakkaat ataatsimiinnerni peqataarpiarneq ajoraluarlutik siunnersuisoqatigiinni ilaasortaaginnartut pissusissamisoornersoq maannamut ilaasortat arlallit apeqquuserpaat.

3.2 Siunnersuisoqatigiit ataatsimiittarnerisa ilusaat eqqartukkallu

Siunnersuisoqatigiit ataatsimiittarnerminni ingerlatsinermut periuseq siunnersuisoqatigiit marsimi 2013-imi siullerpaamik ataatsimiimmata akuersissutigineqartoq malissimavaat. Ullormut oqaluuserisassat aalajangersimasut makkuupput: Ullormut oqaluuserisassanik akuersineq; Ataatsimiinnerup siuliata imaqarniliaanik akuersineq; Siunnersuisoqatigiit suliaasa killiffiat; Missingersuummik saqqummiussineq; Kiisalu oqaluuserisassat allat. Tassunga ilanngullugu ullormut oqaluuserisassat allanngorartut, ataatsimiittarnerni immikkoortut pingaarnertut makkununga attuumassutilit:

- Siunnersuisoqatigiit ilusilersornerat aqqissuussaanerallu
- Siunnersuisoqatigiit suliassat taakkualu pingaarnersiornerat
- Ilaasortat inuit pisinnaatitaaffii pillugit suliaasa killiffiat
- Siunnersuisoqatigiit attaveqaqateqarnermut periusaat aamma attaveqaqateqarnermut nioqutaataat.
- Suleqatigiissitanik suleqatigiissitallu nassuiaataannik pilersitsineq.
- Siunnersuisoqatigiit ataatsimut aningaasaataat tassungalu qinnuteqaatit
- Institut for Menneskerettighederip saqqummiussai Siunnersuisoqatigiillu IMR-imik suleqateqarnerat.
- Ilaasortanut nutaanut ilisaritsineq kiisalu siulittaasumik/siulittaasup tullianik qinersineq.

Apersuinerni ingerlanneqarsimasuni Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat amerlanerit ersersippaat ataatsimiinnerni oqaluuserisassat pingaarnert uteqattaarinerillu pissusissamisuunngitsumik assut initusimasut suliniutillu aalajangersimasut nutaat pilersinnissaannut eqqartornissaannullu piffissamik atuiffigineqarpiarsimannngitsut. Taamaammat ataatsimut isigalugu ataatsimiittarnerup ilusaa pissutigalugu Siunnersuisoqatigiit suliniutinik nutaanik aallartitsinissamut, ineriartortitsinissamut eqqartuinissamullu periarfissakissimapput, taamatuttaaq Siunnersuisoqatigiinni ilaasortanut ataasiakkaanut suliassanik agguaanissamut pingaarnersiuinissamullu.

Tamassuma akuerineratigut Siunnersuisoqatigiit oktobarimili 2013-imi attaveqaqateqarnermut suleqatigiissitap ataatsimullu aningaasaatinut suleqatigiissitap pilersinnissaannut suliniuteqarput, aamma 2014-ip aallartinnerani Siunnersuisoqatigiit ineriartortitsinissamut isumasioqatigiipput, taassumalu kinguneraa suleqatigiissitat sisamat tamarmik immikkut sammisallit illersuisullillu pilersinneqarnerat: Meeqqat Inuusuttullu; Innarluutillit; Inatsitigut Illersugaaneq kiisalu Oqaatsit Piorsarsimassuserlu (Immikkoortoq 4.4 takuuk). Aammattaaq Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerit kingulliit ulluni marlunni ingerlatissallugit aalajangersimapput, ulloq siulleq isumasioqatigiinnermut atussallugu.

Taakku suliniutit Siunnersuisoqatigiit namminerminni suliniutit aalajangersimasut nutaat ineriartortinnissaannut aallartinnissaannullu pitsaannerusunik piumasaqaateqalersitsipput.

Akerlianilli misilittakkat malillugit taakku suliniutit, Siunnersuisoqatigiit pilersaarutaattut kissaatigisaattullu anguniagaattut, susassaqtitsineranut pitsaassutsimut qulakkeerinninnissamut naammanngillat.

Peqatigisaanik ilaasortat isumaqarput Siunnersuisoqatigiit aqqissuussaenerat ilusaallu pillugit oqallittarnerit - pingaartumik ataatsimiinnerni kingullerni marlunni - initungaatsiarsimasut. Apersorneqartut malillugit ataatsimeeriaaseq pisussanik eqqartuinissamut suli tulluarsarsimanngitsoq aamma ataatsimut periusissiorinnissamut tulluuttumik imaluunniit Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat tamanna pillugu sullivanik aalajangersimasunik tigusinissaannut siunertalimmik ataatsimiinnerit ingerlanneqarneq ajorput.

Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnissat tamani imaluunniit ukiut ataasiakkaarlugit aalajangersimasumik susassaqarfimmik anguniagaqarfigisassamik toqqaasarnissaq pitsaanerpaajussasoq apersorneqartut arlallit ersarissarpaat. Sammisag ataatsimiinnerniit ataatsimiinnernut imaluunniit ukiumiit ukiumut nikerarsinnaavoq, Siunnersuisoqatigiillu ataatsimeeqqaarnertik anguniagaqarfissaminnik, soorlu: "Meeqqat Inuusuttullu Piginnaatitaaffii", toqqaanissamut atorsinnaavaat. Taamaaliornikkut ataatsimiinnerit siunnerfeqarnerusumik ingerlanneqarsinnaalissapput, aamma Siunnersuisoqatigiit suliniutaannut susassaqtitsisarnerannullu sammisamut tunngasunut atatillugu kattuffiit attuumassuteqartut suliakkerneqartarnissaat pissusissamisoorpoq. Taassuma kingorna Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat sinneri siunnersuutininik eqqartuinnermi peqataasinnaassapput ataatsimiinnermilu siunnersuutininut ataasiakkaanut akuersissutigalugit itigartissutigalugilluunniit ataatsimut qinersillutik. Sammisamik siunnerfeqarnerusumik ataatsimeeriaaseq misilinnissaa akilersinnaassasoq nalilersuisoq naliliivoq.

3.3 Siunnersuisoqatigiit susassaqtitsinerannut pingaarnersuinerannullu misilittakkat

Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsimmi § 2-mi allassimavoq, Siunnersuisoqatigiit immikkoortut arfineq pingasut immikkoortoq 2.2-mi taaneqartut aqqutigalugit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiisa siuarsarneqarnissaat illersorneqarnissaallu suliasarigaat. Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneranniilli ulluinnarni sulinerminni susassaqtitsinerini pingaarnertut naammassisimasaat makkuupput:

- Tusarniaassutinik Inatsisartunut akissuteqarneq
- Tusagassiorfinnut nalunaartuinik nassiussineq, kiisalu oqallinnermut ilanngutassianik oqallissaarutinillu saqqummiussineq.
- Siunnersuisoqatigiit ilisarnaatissaanik, nittartakkamik [humanrights.gl](https://www.humanrights.gl/)-mik facebookimilu quppernermik pilersitsineq.
- Siunnersuisoqatigiit pillugit quppernakkamik saqqummersitsineq.
- Nunat tamalaani pisussaaffilersuinerit isumaqatigiissutillu meeqqat innarluutillillu pisinnaatitaaffiitut Kalaallillu Nunaanni siunnersuisoqatigiinnut sakkussanik pitsaasunik pissarsinissamut atatillugu pingaassusaat pillugit misissuilluni nalunaarusianik pingasunik sanatsineq saqqummiussinerlu.

- Naalagaaffiit peqatigiit innarluutillit pillugit isumaqatigiissutaat pillugu paasititsiniaalluni isiginnaagassiaq naatsumik pilersitsineq saqqummiussinerlu.
- Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit saqqummiussanik saqqummiussineq, 2014-imi Institut for Menneskerettigheder suleqatigalugu killiffik pillugu nalunaarusiaq ilanngullugu.
- Naalagaaffiit Peqatigiit nunarsuarmioqatigiinnut nalliteqqittartumik naliligassaattut (UPR) "Stakeholder submission" Kalaallit Nunaannut saqqummiunneqarnera.
- Ilaasortanut suliniutinut assigiinngitsunut arlalinnut tapiissutit Siunnersuisoqatigiit ataatsimut aningaasaataannit aningaasalersukkat.
- Siunnersuisoqatigiit suleqatigiissitaasa sussaartitsinissamut aallartitaat (Immikkoortoq 4.4 takuuk)

Siunnersuisoqatigiit susassaqtitsisarneri piffissaq eqqarsaatigalugu qiviaraanni takuneqarsinnaavoq, 2013-mit 2014-mut nutaarsiassanik aamma misissuilluni nalunaarusianik saqqummiussisarnissaq pingaartissimagaat Siunnersuisoqatigiillu 2015-imi 2016-illu aallartinnerani susassaqtitsinermi Inatsisartut tusarniaassutaannik akissuteqarnissamut aamma Naalagaaffiit Peqatigiinnut nalunaaruteqartarnermut tapertaanermut tunngassuteqartunik suliaqartarsimasut – Pingaartumik Naalagaaffiit Peqatigiit nunarsuarmioqatigiinnut nalliteqqittartumik naliliisarnerannut (UPR) atatillugu Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit killiffik pillugu juunimi 2015-imi nalunaaruteqarnermut atatillugu.

Ataatsimut isigalugu Siunnersuisoqatigiit anguniagaannut atatillugu susassaqtitsinermut naammassiat ajunngitsumik inissisimapput sammisallu aalajangersimasut arfineq pingasut inatsimmi nassuiarneqarsimallutik (immikkoortoq 2.2 takuuk). Pingaartumik immikkoortoq siulleq eqqarsaatigalugu, "Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffeqarneranni pissutsit pillugit nakkutilliinermut nalunaaruteqartarnermullu peqataaneq", Siunnersuisoqatigiit anguniakkamut ajunngilluinnartumik angusaqarsimapput. Taamaattoqarnera Siunnersuisoqatigiit Institut for Menneskerettighederimik (IMR) suleqateqarneranik aamma IMR Siunnersuisoqatigiillu 2014-imi ataatsimoorlutik Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit killiffik pillugu tamakkiisumik nalunaarusiorsimaneranik pingaarnertut pissuteqarpoq.² Aammattaaq Nunat tamalaani pissimaaffilersuinerit isumaqatigiissutillu meeqqat innarluutillillu pisinnaatitaaffiit Kalaallillu Nunaanni siunnersuisoqatigiinnut sakkussanik pitsaasunik pissarsinissamut atatillugu pingaassusaat pillugit misissuilluni nalunaarusianik pingasunik saqqummiussisimaneq pissutigalugu "Inuit pisinnaatitaaffiit tunngassuteqartunik naliliisarlu misissuinerinik ilisimatusarnernillu suliaqarnissat" eqqarsaatigalugu Siunnersuisoqatigiit maannamut anguniakkat naammassilluarsimavaat.³

² Institut for Menneskerettigheder aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit (2014): *Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii*. Killiffik 2014.

³ Hansen, Thomas Trier et. al. (2014): meeqqap pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiissutit pingaaruteqarnerinik misissuineq; meeqqanut inunnullu innarluuteqartunut nunani tamalaani isumaqatigiissutit pingaaruteqarnerinik misissuineq; aamma Kalaallit Nunaata nuani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiit pissimaaffiit apeqqutini inatsisitigut sakkussanik pitsaasunik pissarsinnaanermut misissuineq. Nalunaarusiat pingasut tamarmik Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit suliaart.

Immikkoortut siunertarisat sinnerinut atatillugu Siunnersuisoqatigiit anguniakkat angunissaannut naammassinninnissamut/pingaarnersiuiuinissamut ajornartorsiuteqarsimapput. Tamanna assersuutigalugu anguniakkanut "Inuit pisinnaatitaaffii pillugit paasissutissiissutinik ingerlatitseqqittarnermut peqataanissaq" "Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiit tunngassuteqartunik maannamut suliarineqarsimasut ingerlasimanagerat nalilersuisarnissaq" atuuppoq. Taamaasilluni paasineqarpoq ataatsimut isigalugu Siunnersuisoqatigiit immikkoortut arfineq pingasut anguniakkat siammassissut annertuullu naammassinissaannut artorsarsimasut. Peqatigisaanik Siunnersuisoqatigiit suliaasaqarfinni ataasiakkaani suliaqarniarnermut pingaarnersiukkat aalajangersimasut piviusunngortinnissaannut ajornartorsiorsimapput.

Assersuutigalugu Siunnersuisoqatigiinni siulittaasut kingullit "ersarinnerunissaq" pingaartissimavaat. tassungalu atatillugu Siunnersuisoqatigiit siunnersortit avataaneersut attaveqaqateqarnermut nutaamik pilersaarusiortissimavaat, Siunnersuisoqatigiit nutaamik nittartagaliuussimavaat allanillu suliaqartillugit. Taamaakkaluartoq Siunnersuisoqatigiit upernaamili 2015-imi kalaallit tusagassiuutini naqitani ersinngingajassimapput – taamaattumillu kalaallit innuttaasuinut aviisinik atuartartunut aamma taamaallutik.⁴ Tamassuma saniatigut oqaatigineqartariaqarpoq, nittartagaq nutaaq nutartigaq atuutilersimasoq taamaallaat assitalersorneratigut nutarterneqarsimammat allassimasuatigullu allanngortoqangaarsimanani. Taassuma kingorna nalilersuisut isaannit Siunnersuisoqatigiit nittartakkap nutaap pilersinneranut periarfissaasinnaasut atorluarsimangilaat.

Assigisaanik Siunnersuisoqatigiit Facebookimi qupperneranni maannamut ikkussaqaqparsimangillat aamma qupperneq 1000 sinnerlugit malinnaasoqaraluartoq nutaanik immersorneqarnera naammaginangilaq. Aammattaaq uani pineqarpoq nuimanerunissamut paasititsiniaanissamullu periarfissaq pingaarutilik ilaatigoortuinnarmik atorluarneqarsimasoq. Taamaattumik nittartakkamut Facebookimilu quppernermut atuisut Siunnersuisoqatigiit susassaqaqartitsisarnerannut malinnaanissamut periarfissaat pitsaasimangillat, aamma Siunnersuisoqatigiit ukiumoortumik nalunaarutit akuerisat pisortatigut saqqummiunneqareersut suliarinngilaat, uffa tamanna anguniagaq Siunnersuisoqatigiit suleriaasissiaanni marsimi 2013-imili allassimasoq.⁵

Siunnersuisoqatigiit attaveqaqatigiinnissamut pilersaarutaat nutaaq maaji 2016-imeersoq malillugu ukiup massuma ingerlanerani oqallissaarutit tallimat allanneqassapput, apersuilluni isiginnaagassiat sisamat sananeqassapput titartakkanillu isiginnaagassiat nutaat marluk, kiisalu Facebookimi quppernermi ikkussuisoqartassalluni.⁶ Taakku anguniakkat piviusunngortinneqanngippata Siunnersuisoqatigiit kalaallit inuiaqatigiinnut saqquminissaminut sakkortuumik annertuumillu suliaasaqarnerulissapput. Maannamut

⁴ Paasinarsivoq Siunnersuisoqatigiit nunatsinni tusagassiorfinnut nalunaarutinik, oqallinnermut ilanngussanik oqallissaarutinilluunniit kingullermik apriliimi 2015-imili nassiussaqaqarsimasut ("GRM-ip suliaasa tamakkiisumik takussutissartaa" siulittaasumit maajip 12-ianni 2016-imi nassiussaqaq takuuk).

⁵ Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivisa suleriaasaanni § 12 takuuk.

⁶ Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi: Attaveqaqatigiinnermut pilersaarusiaq 2016. Siunnersorti Inaluk Brandtimit, konsulentfirmaet foCus-imeersoq, nalilersuisumut mailikkut maajip 24-anni 2016-imi nassiussaqaq.

2015-imi 2016-imilu saqquminissaq isiginnaagassiortarnikkut, siulittaasup paasisutissiinera malillugu KNR-ikkut takutinneqarsimasut, annerusumik iluatsissimavoq.⁷

Aammattaq politikkip aqqissugaaneranut atatillugu Siunnersuisoqatigiit saqqumineruniarnermut anguniagartik piviusunngortinnissaanut ajornartorsiuteqarsimapput. Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni Inatsisiliornermi politikikkut aalajangiisartut pingaarutillit naammattumik sunniuteqarfiginissaanut iliuuseqarsinnaasimangillat, uffa misissuilluni nalunaarusiit 2014-imeersut, aamma killiffik pillugu nalunaarusiit Siunnersuisoqatigiinneersoq aamma IMR-imeersoq ersarissunik attuumassuteqartunillu politikikkut ingerlatsinermi sunniuteqarsinnaasunik kaammattuutinik imaqartoq. Assersuutigalugu Siunnersuisoqatigiit taakkulu susasaqartitsissutigisartagaat ilisimavaat politikkerit inatsisartuni inatsisinut ataatsimiititaliamiittut akornanni ilisimaneqarpiangillat.⁸

Maannamut Siunnersuisoqatigiit taamatut iluseqartillugu taakkuninngalu siulersuisoqartillugu inuiaqatigiinni aalajangiisartunilu saqquminerunissamut ajornartorsiuteqarsimapput, peqatigisaanik siunnersuisoqatigiit nalunaaruteqartarnikkut, tusarniaassutinut akissuteqartarnikkut allatigullu tapertaqataasussaagaluarput. Unammilligassat nalinginnaasuni suliassat Siunnersuisoqatigiit naammassisassaata assigiinngitsut nalogiinginneri tamakku pissutsit takutiinnarpaat, taamatuttaaq Siunnersuisoqatigiit maannamut iluseqarneranni allaffissornikkut aqutsinikkullu naatsorsuutigisassat.⁹

Siunnersuisoqatigiit susasaqartitsinerinut pingaartitaannullu paasisaqarnerunissaq siunertaralugu nalilersuisup Siunnersuisoqatigiit piffissamut 2013-imit 2016-imut naatsorsuutaat misissorsimavai. Tassani paasineqarpoq Siunnersuisoqatigiit ukiumoortumik naatsorsuutaanni pingasuusuni Inatsisartunit ukiumoortumik tapiissutaat 900.000 DKK-it tamakkerlugit atorsimanagit sinneqartuungaatsiarsimasut. Assersuutigalugu 2015-imi 128.000 DKK-nik sinneqartooruteqarsimapput. Tamakku pissutsit siunertamut naleqqutinngillat, tassami Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit amerlanerusunik susasaqartitsinnaasut apersorneqartut tamarmik isumaqarmata. Assinganik Siunnersuisoqatigiit ataatsimut aningaasaateqarfiannut 2014-imi aningaasaliissutit ukiup naanerani aatsaat ikineqarsimaneri pissutigalugu tassani ukiumi suliniutit piviusunngortissinnaasimanginneri ilaasortat arlallit isorivaat. Taamaammat Siunnersuisoqatigiit aningaasaliissutit arlallit, inuit pisinnaatitaaffii pillugit suliniutinut atorneqarsinnaasimagaluartut, utertiinnarpaat. Taakku pissutsit marluk Siunnersuisoqatigiinni allaffissornikkut periuseqarnikkullu naammangitsumik aqutsinermik tikkuussipput.

⁷ Nalilersuisoq isiginnaagassiat takunissaanut pissarsiarinnaasimangilai aamma Siunnersuisoqatigiit nittartagaanni Facebookkimiluunniit quppernermi takuneqarsinnaangillat.

⁸ Siunnersuisoqatigiit taakkulu sussaqtitsisarnerat pillugit inatsisinut ataatsimiititaliap ilisimasakinnera nalilersuisup inatsisinut ataatsimiititaliap ilaasortaaniq apriilip 19-ianni 2016-imi apersuinerani erserpoq.

⁹ Tamakku pissutsit kapitali 3-mi itinerusumik nassuiarneqarput: Siunnersuisoqatigiit ataqatigiissagaanerannut ilusilersugaanerannullu misilittakkat.

Aammattaaq oqaatigineqarsinnaavoq, missingersuutini aningaasat ilaat siunnersortinut avataaneersunut atorineqarsimasut ukiumoortumik naatsorsuusiani kingullerni amerlingaatsiarsimapput. Taamaalillutik 2015-imi siunnersortinut avataaneersunut aningaasartuutit Siunnersuisoqatigiit aningaasartuutaasa 65 procent anguaat. Siunnersuisoqatigiit 2013-imi 2014-imilu siunnersortinut avataaneersunut aningaasartuutaannut sanilliullugit procentii 40-it 43-llu akornaniipput. Taamaammat Siunnersuisoqatigiit suliassatik amerlasuut namminneq suliarinagit allanut suliassanngorlugit agguaattarniarpaat. Tamassuma pingaarnersiorneqarnera pillugu immikkoortoq 4.3-mi atuarneqarsinnaavoq. Uani eqqaaneqassaaq siunnersortinut avataaneersunut amerlasuunik aningaasartuuteqarneq Siunnersuisoqatigiit inuit pisinnaatitaaffii pillugit pissarsiarisinnaasaannut pisinnaalersinnaasaannullu atatillugu ajornartorsiutaasinnaasoq.

Aamma Siunnersuisoqatigiit siusinnerusukkut suliarisartagaannik pingaarnersiusarnerannullu nalilersuinermi piffissami 2014-imit 2015-imut NANIN-ip ingerlanneranut atatillugu Kalaallit Nunaat FN-imut atassuteqarnera, ukiut sisamat - tallimakkaarlugit pisartoq, pillugu amerlasuunik nalunaaruteqartarsimanera pingaartinneqartariaqarpoq. Tassunga atatillugu Siunnersuisoqatigiit, pingaartumik 2015-ip aallartinnerani, piffissartuutaasumik allanut suliassanut atorineqarsinnaagaluartumik paasissutissiisarsimavoq.

Peqatigisaanik Siunnersuisoqatigiit attaveqateqarnermut pilersaarutaat nutaaq Siunnersuisoqatigiit inuiaqatigiinnut aalajangiisartunullu saqquminerunissaannut atatillugu, ilorraap tungaanut alloriarsimanertut isigineqarpoq. Akerlianilli Siunnersuisoqatigiit annertuumik saqquminerulernissamut aatsaat pilersaaruteqanngillat taamaammat attaveqateqarnissamut pilersaarutip piviusunngussaneranut piviusunngunngitsuussaneranullunniit nalilernissaq suli siusippallaarpoq. Kiisalu - Siunnersuisoqatigiit ilaasortaalu saqquminerunissaat pinnagu - pilersaarut inuit pisinnaatitaaffii pillugit inuiaqatigiinni ilisimaneqarnerulernissaanut sammiveqarneruppat iluaqutaasinnaasoq nalilersuisup nalilerpaa.

3.4 Institut for Menneskerettighederip suleqatiginera

Institut for Menneskerettigheder tassaavoq IMR - Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution pillugu inatsit nr. 553 ulloq juni 18. 2012-imeersoq naapertorlugi Danmarkimut nuna tamakkerlugu inuit pisinnaatitaaffiinut suliffeqarfik (NHRI – National Human Rights Institution). Kalaallit kissaataat malillugu inatsit taanna Kalaallit Nunaannut atortuulersinneqarpoq¹⁰ taamaalillunilu Institut for Menneskerettigheder (IMR) aamma Kalaallit Nunaannut Nationale Menneskerettighedsinstitutionit maajip 15-iannit 2014-imit atuutilerluni

Taamaalilluni IMR Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffianik siuarsaanissamut illersuinissamullu pingaarnertut imaaliornikkat suliassaqarpoq:

¹⁰ Institut for Menneskerettigheder pillugu inatsit Kalaallit Nunaannut atortuulersinneqarnera pillugu peqqussut nr. 393, ulloq aprili 23. 2014-meersoq aqqutigalugu..

- 1) Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffeqarneranni pissutsit pillugit nakkutilliineq nalunaaruteqartarnerlu,
- 2) Inuit pisinnaatitaaffiinut tunngassuteqartunik misissueqqissaarnermik ilisimatusarnernillu suliaqarnissaq,
- 3) Folketinget, naalakkersuisut, Inatsisartut, Naalakkersuisut, pisortani oqartussat allat namminersortut, Inuit Piginnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit ilanngullugit inuit pisinnaatitaaffii pillugit siunnersuinissaq
- 4) Inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffii inuit pisinnaatitaaffii pillugit suliaqarnerannut ikiorserneqarnissaannut ataqatigiissaarinissaannullu siuarsaaneq ,
- 5) inuit pisinnaatitaaffii pillugit ilinniartitsineq siuarsarlugulu ingerlannissaa,
- 6) inuit pisinnaatitaaffii pillugit paasissutissat isumaginissaat,
- 7) inuit pisinnaatitaaffii pillugit atuakkanik atorniartarfiit qulakkeernissaat aamma
- 8) nunamut avammullu inuit pisinnaatitaaffiinik tapersersuinissaq.

Ukua immikkoortut arfineq pingasut Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit immikkoortuinut arfineq pingasunut (Immikkoortoq 2.2 takuuk) sanilluikkaanni marluullutik Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffianik siuarsaanissamut illersuinissamullu suliassaat ataqatigiilluinnarnerat ilaatigullu assigiilluinnarnerat ersarippoq. Taamaamat pissusissamisoornerpaamik iliornikkut suleqatigiilluarnissaq suliassanillu naammassinninniarnermut ataqatigiissaarilluarnissaq pisariaqarpoq.

Siunnersuisoqatigiit aamma IMR maajimi 2014-imi suleqatigiinnissamut ataatsimoorussamik anguniassatut nalunaarusiorput akunnerminni suliassaminnik immikkoortitsinissamut kiisalu suliassaqarfinni arfineq pingasuni suliassanut ataatsimoorussinnaasaminnik paaseqatigiissinnaajumallutik.¹¹

Anguniagassatut nalunaarut 2014-imeersoq Siunnersuisoqatigiit IMR-illu suleqatigiinnissaannut tunngaviusoq pingaaruteqarluinnartoq nalilersuisup nalilerpaa – pingaartumik Siunnersuisoqatigiit IMR-illu immikkoortunut arfineq pingasunut atatillugu suliassanik aalajangersaanissaq immikkoortiterinissarlu eqqarsaatigalugu. Taamaasilluni isumaqatigiissut suleqatigiilluarnissamut aaqqissuinissamut toqqammaviliivoq, taannalu IMR-ip Siunnersuisoqatigiillu ataatsimoorlutik inuit pisinnaatitaaffii pillugit killiffik pillugu nalunaarusiaanni 2014-imeersumi pingaartinneqarpoq.

Peqatigisaanik nalilersuisoq isumaqarpoq Institut for Menneskerettigheder Kalaallit Nunaannut aamma Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit suleqateqarnermut atatillugu suliassaminik annertuumik pingaarnersiuisimasoq, pingaarnertullu IMR Kalaallit Nunaanni sulinerminut immikkuullarissunik aningaasaliiffiqeqartannginnera eqqarsaatigalugu.

¹¹ Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit aamma Institut for Menneskerettigheder akornanni anguniagassatut nalunaarut Siunnersuisoqatigiit siulittaasuannit IMR-illu pisortaanit maajip arfernanni 2014-imi atsiorneqarsimasoq takuuk.

IMR-ip Inatsisartunut ukiumoortumik nalunaarutaanni allassimasutut piffissami 2014-imit 2015-imut IMR ilaatigut:

- Siunnersuisoqatigiini suleqatigiissitat suliatigut isumasioqateqarfigisimavai (immikkoortoq 4.4 takuuk).
- Innarluutillit, ammip qalipaataa patsisigalugu immikkoortitsineq, arnanik immikkoortitsineq aamma naalliutsitsisarneq kiisalu Kalaallit Nunaanni pissutsit pillugit FN-imi ataatsimiitalianut nalunaaruteqarsimavoq.
- Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit suleqatigalugit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiisa killiffiat pillugu 2014-imi nalunaarummik saqqummersitsisimapput.
- Siunnersuisoqatigiit aamma Namminersorlutik Oqartussat peqatigalugit inatsisitigut illersugaaneq pillugu, Danmarkimik, Kalaallit Nunaannik Savalimmiumillu Nunarsuaq tamakkerlugu nalliteqqittartumik Nalilersuinermit atatillugu Siunnersuisoqatigiit FN-imut nalunaarnerat pingaartillugu, Nuummi Innuttaasunut ataatsimiitsisippat.
- Meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiinut ilinniartitsissutissiorsimapput aamma ilisimatusarfiup ataani ilinniartissuarmi ilinniartitsisunngorniat, meeqqat pisinnaatitaaffii pilugit pitsaanerumik atuartitsinnaanissaq siunertaralugu, ilinniartissimavaat. Suliniutit taakku marluk Meeqqat Illersuisuat (MIO) suleqatigalugu ingerlanneqarput.
- Kalaallit Nunaanni Eqqartuussivik suleqatigalugu eqqartuussisumut ilinniartitaanerup nutaap ineriartortinnera aamma illersuisutut ilinniartitsisarneq.
- Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiinnut inuit pisinnaatitaaffii pillugit nalunaaruteqartarnermut periutsit sammisallu pillugit isumasioqatigiitsisippat.
- Kalaallinut Danmarkimiittunut naligiissumik sullinneqalernissaat pillugu nalunaarusiamik saqqummersitsisimapput.

Tassunga ersarissaatigineqarsinnaavoq IMR Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerini tamani sulisuni marlunnik - pingasunik aallartitaqartarsimasoq, aamma IMR maannarpiaq Siunnersuisoqatigiit suleqatigalugit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiit 2016-imi killiffik pillugu nutartikkamik annertusisamillu nalunaarusiuleruttortoq.

Ataatsimut isigalugu IMR-ip Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiinnik suleqateqarnera siunnersuinikkullu ikiorsisarnera pingaaruteqarneranut, aamma IMR-ip inuit pisinnaatitaaffii pillugit pisinnaasai ilisimasaqarluarnerallu Siunnersuisoqatigiit ilaasortaasa siulittaasuilu annertuumik atorfissaqartikkaat nalilersuinermit apersoneqartut tamarmik isumaqataapput.

Peqatigisaanik IMR Siunnersuisoqatigiillu suleqatigiinnerat ajunngilluinnartoq, aamma Siunnersuisoqatigiit inuit pisinnaatitaaffianik siuarsaanissamut illersuinissamullu atatillugu pisinnaasaannut ilisimasaannullu atatillugu IMR pimoorussilluni iluaqutaasumillu ikiuttartoq allatseqarfimmi sulisut taarserartut, Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat qinersinnaatitaasut qinersinnaatitaanngitsullu – tamangajammik – ersarissarpaat. Akerlianilli Siunnersuisoqatigiit piumassutsimik sulisusaqartitsinnaanerannut aamma inatsisitigut pissutsinut qaffasissunut allanullu ilisimasaqarnerannut IMR piffissat ilaanni

naatsorsuuteqarpallaartartoq apersorneqartut arlallit ersarissarpaat.

Peqatigisaanik Siunnersuisoqatigiit siulittaasuisa ersarissarpaat, IMR pisuni arlalinni Siunnersuisoqatigiit sivikitsuinnarmik piffissalerlugit nassuiaaqullugit qaffasissunik suliassittarsimavaat, taamaaliornerullu takutiinnarpaa IMR-ip pivusorsiunngitsunik naatsorsuuteqartarsimanera, pissutigalugu Siunnersuisoqatigiit piumassuseq toqqammavigalugu sulisoqarmat taamaammallu namminneq inatsisilerituunik allatseqarfeqaratik.

Qulaani allassimasut tunngavigalugit nalilersuisoq ataatsimut naliliivoq, IMR Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit suleqatiginerannut ataatsimut isigalugu ajunngilluinnartumik ikiorsiisimasoq, aamma IMR-ip qaffasissumik anuniagaqarneranut ima oqarsimanerata takutiinnarpaa: "ataatsimut anguniagaqarnissaq, tassa Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiit suleqatigiinni inuit pisinnaatitaaffianik siuarsaaniartut illersuiniartullu namminersuittut".¹² Akerlianilli nalilersuisup maluginiarpaa, Siunnersuisoqatigiit IMR-illu suleqatigiinnerminni akunnermigut naatsorsuutigisanik paaseqatigiinnerusariaqartut, assersuutigalugu suleqatigiinnissamut ataatsimut anguniassatut nalunaarummik 2014-imeersumik nutarsaalluni naleqqusaaanikkut.

Suleqatigiinnerup nalaani ajornartorsiutit saqqummertarnerannut, Siunnersuisoqatigiit inuit pisinnaatitaaffiitut suliassamut maannamut iluserisaannut pisinnaasaannullu sanilliullugit, IMR piffissat ilaanni qaffasippallaartumik angusaqarusuttartut siulittaasut ilaasortallu arlallit isumaqartarneri pissutaasinnaapput. Tamanna pillugu IMR Kalaallit Nunaanniinnerulerpat iluaqutissartaqarnerarlugu apersorneqartut arlallit ersarissarpaat. Taamaaliornikkut IMR Siunnersuisoqatigiillu qaninnerusumik sumiiffimmullu tunnganerusumik suleqatigiilersinnaassapput, sumiiffimmi aalajangersimasunik periarfissanik ilisimasaqarnerulissapput taamaaliornikkullu Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit pisinnaasaasa piorsarnissaannut ikiorsiinissamut atatillugu IMR-ip piumasarisartagai naammassiniarnissaannut periarfissagissaarnerulissallutik.

¹² IMR (2015): Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik aamma Naligigimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissaq pillugu aalajangiinissamut siunnersuut pillugu tusarniaaneq, ulloq aprili 29. 2015-imi.

4. SIUNNERSUIISOQATIGIIT ATAQATIGIISSAGAANERANNUT ILUSILERSUGAANERANNULLU MISILITTAKKAT

4.1 Siunnersuisoqatigiit ilaasortaasa katitigaanerat

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit pillugit Inatsisartut inatsisaanni atuuttumi allasimapput, Inuiaqatigiinni inuinnaat soqutigisaqatigiiffii pisortallu suliffeqarfii, atiinik taaguinikkut, sorliit Siunnersuisoqatigiinni ilaasortaaitassaminnik toqqaasinnaanersut. Taakku Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat 15-it kattuffinneersut qinersisinnaatitaapput aamma siulittaasutut siulittaasutullu tullertut qinigaasinnaallutik. Aammattaaq pisortani oqartussat, suliffeqarfiit, kattuffiillu pingasut taaneqartut Siunnersuisoqatigiinni ilaasortaaitaqarnissaminnut qulakkeersimapput, soorlu aamma Institut for Menneskerettigheder Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerannut peqataasinnaasut. Taakku ilaasortat Siunnersuisoqatigiinni qinersisinnaatitaanngillat. Tamanna kattuffinnut, oqartussanut allanullu, Siunnersuisoqatigiit ilaasortaasa qinersisinnaatitaasut ataatsimiinnerni alaatsinaassinnaasutut toqqaagaannut, aamma atuuppoq.

Nalilersuilluni apersuinermi, Siunnersuisoqatigiit maannamut ataqatigiissagaaneranni Inuiaqatigiinni inuinnaat soqutigisaqatigiiffinnit pisortallu suliffeqarfinnit, Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiinik suliartunit, amerlasuunik aallartitaqarnissaq qulakkeerneqarsimasoq, apersukkat ersarissarpaat. Akerlianilli amerlasuut isumaqarput, maannamut ataqatigiissagaaneq suliassani arlalinni, siunertaq eqqarsaatigalugu, iluatsilluarsimangitsaq. Tamanna makkuninnga pissuteqarpoq:

• **Siunnersuisoqatigiit ataqatigiissagaaneranut inatsit atuuttut eqarpallaarput**
Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsimmi § 3-mi kattuffiit 15-it atiitigut taagorneqarneratigut kattuffiit piffissap ingerlanerani atiminnik allanngortitsinnaanerata, atorunnaarsinnaanerata, aamma Siunnersuisoqatigiinnut attuumassuteqannginnerusumut soqutigisatigut allamut saallutik ineriartorsinnaanerata eqqarsaatigineqarsimangilaq. Peqatigisaanik katuffinnik attuumassuteqartunik Kalaallit Nunaanni pilersinneqarsimasunik imaluunniit Siunnersuisoqatigiinnut saaffiginnissimasunik Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat inatsisip qinersisinnaasunik ilaasortanngortissinnaatinngilai. Inuiaqatigiinni inuinnaat iliuseqartartut atiitigut taaneqanngitsut eqqarsaatigalugit Inatsit immikkoortiterivoq.

Ajornartorsiutit qulaani taaneqartut arlallit Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli aalajangersimasunik ajornartorsiortitsisarput. Assersuutigalugu Siunnersuisoqatigiit Amnesty Internationalip Kalaallit Nunaanni immikkoortorta qarfiata ilaasortanngornissamut qinnuteqaataa akuererusukkaluarlugu akuersissutigisinnaasimangilaat. Alla assersuutigalugu Sermersooq KANUKOKA-mit januaarip aallaqqaataani 2016-imi ilaasortaajunnaarnerata kingunerissanik Kalaallit Nunaani kommune inuttunerpaq Siunnersuisoqatigiinni aallartitaqarunnaarsimavoq.

• **Ilaasortat qinersisinnaatitaangitsut suliassaat piginnaatitsissutigineqartullu ersarinngillat.**

Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsimmi Institut for Menneskerettighederip Siunnersuisoqatigiinni suliassai piginnaasaallu pillugit nassuiarsimangillat. Taamaallaat allassimavoq IMR "Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerini qinersisinnaatitaanatik peqataasinnaasut" (§ 3-imi imm. 4). Immikkoortoq 3.4-mi nassuiarneqarsimasut Siunnersuisoqatigiit IMR-ilu maajimi 2014-imi suleqatigiinnissamut anguniassatut nalunaarusiorput, tassani Siunnersuisoqatigiit suliassanut arfineq pingasunut atatillugu suleqatigiit marluullutik suleqatigiinnissaminnut tunngaviit arlallit itinerusumik nassuiarneqarlutik. Taanna nalunaarusiaq ilitsersuutaannaavoq, nalilersuisorlu nalilersuinerminut atatillugu Institut for Menneskerettighederip Siunnersuisoqatigiinni suliassaat piginnaasaallu assigiinngitsutigut paasineqarsinnaasunngorlugit allanneqarsimasut naammattoorpai.

Peqatigisaanik nalilersuisup paasivaa, Pinngortitamut Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, KANUKOKA aamma Ombudsmandi siunnerlugit Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat pingasut suliassaat piginnaasaallu pillugit Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat ilai nalornissuteqartut. Inatsimmi atuuttumi (§ 3-mi imm. 3 aamma § 4-mi imm. 5) allassimavoq qinersisinnaatitaanatik qinigaasinnaanatiluu ilaasortaasut. Alaatsinaattutut sanilliunneqassanersut imaluunniit ilaasortanut sinnerinut, assersuutugalugu ullormut oqaluuserisassanut siunnersuuteqarsinnaallutik imaluunniit/aamma ataatsimiinnerni oqallinnerni peqataasinnaallutik, sanilliunneqassanersut allassimangilaq.

• **Siunnersuisoqatigiit ataqatigiissagaanerat pissutigalugu suliassat arfineq pingasut tamarmik sularinissaannut ajornakusoorpoq.**

Immikkoortoq 3.3-mi allassimasut malillugit Siunnersuisoqatigiit suliassat arfineq pingasusunut, Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsimmi nassuiarneqarsimasunut, naammassininnissamut ajornartorsiorpoq. Nalilersuinermi apersorneqartut malillugit Siunnersuisoqatigiit piumassutsimik sulisoqarnera pissutigalugu suliassanut arfineq pingasunut naammassininnissinnaanissamut naatsorsuuteqarnerup piviusorsiuinnginnera pingaarnerut pissutaavoq. Assersuutitut Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat akornanni oqaatigineqakulasooq tassaavoq:

"Suliassat arfineq pingasut imarisaat annertoorujussuupput, isumaga malillugu, siunnersuisoqatigiinnut piumassutsimik suliaqartulinnut sularinissaannut piviusorsiuinngitsut. Anguniakkat sularinissaanut naammassinissaannullu ilisimasaqarluartunik peqataatitaqarnissaq pisariaqarpoq."

Peqatigisaanik NGO-nit aallartitat ilaasortat, suliffitik qimattariaqarlugit ataatsimiigiartarsimasut aamma sunngiffimminni ataatsimiinnerit avataatigut Siunnersuisoqatigiinni suliassanut suliaqartarsimasut, arlaatigut akissarsitinneqartarnissaannut tapiisoqarsinnaanera eqqarsaatigineqartariaqartoq Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat arlallit ersarissarpaat. Taamaalillutik ataatsimut isigalugu,

Siunnersuisoqatigiit suliassanut nassuiaatit aamma Siunnersuisoqatigiit piumassutsimik sulisoqarlutik maannamut ataqatigiissagaanerat naligiinngitsumik aaqqissuunneqarsimasut, apersorneqartut amerlanerit isumaqarput.

• **Ilaasortat amerlassusaat Siunnersuisoqatigiinni aalajangiisarnissamut ajornaatsumillu ingerlanissamut ajornartorsiutaavoq.**

Inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffii Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiinik suliallit amerlasuut aalajangersimaqqissaanngitsullu sinniisoralugit Siunnersuisoqatigiit ataqatigiissagaanerat Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat ataatsimut isigalugu iluarisimaarpaat. Peqatigisaanik sinniisunik assersuutigalugu meeqqanut inuusuttunullu, innarluutillit, utoqqaat, inatsisitigut illersugaaneq assigisaalu pillugit suliassanut kattuffinneersunik Siunnersuisoqatigiit ilaasortaqaarnissaanut isumaqataapput.

Taamaakkaluartoq Siunnersuisoqatigiit maanna 15-inik qinersisinnaatitaasunik ilaasoqarnera pissutigalugu ilaannikkut isumaqatigiinnissaminnut ajornartorsiuteqartarmata - taamaammallu aalajangiisarnissamut ajornaatsumillu ingerlanissamut ajornartorsiuteqartarlutik - ikinnerusunik qinersisinnaatitaasunik ilaasortaqaarsinnaasoq nalilersuinermit apersorneqartut amerlanerit isumaqarput.

4.2 Siunnersuisoqatigiit allatseqarfiat

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsit malillugu Siunnersuisoqatigiit allatseqarfeqarnerat Nunanut Allanut Naalackersuisoqarfimmit isumagineqassaaq, massuminnga atuutsinneqalersoq "allaffissornikkut aqutsisuussaaq aamma suliassat tunngasunik ilinniagaqarnikkut siunnersuisoqatigiinnut ikiuuttassalluni".¹³ Naalackersuisut allatseqarfeqarnermi ulluinnarni suliassat Nunanut Allanut Naalackersuisoqarfimmit, siullermik Ilaqutariinnut Inatsisinillu atuutsitsinermut Naalackersuisoqarfimmut tunniuteriarlugit, taassuma kingorna Pinngortitamut Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalackersuisoqarfimmut tunniunniarlugit aalajangersimapput.

Tassunga atatillugu Siunnersuisoqatigiit allatseqarfiata sumiiffia, allatseqarfiup Siunnersuisoqatigiinnut sullissinermut naammassinnissinnaatitsisup qanoq issusianut, Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli eqqartorneqartarsimavoq isorineqaraluttuinnarlunilu. Allatseqarnermut atatillugu misilittakkat isorineqartullu aalajangersimasut ataani misissorneqassapput, taamatuttaaq allatseqarfiup inissisimaffianik tunngavilersuinerulluni isornartorsiuneq.

Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerisa imaqarniliaanni allassimavoq, Siunnersuisoqatigiit suliassanik naammassinninnissaminnut "mikivallaartumik allatseqarfeqartut missingersuutaallu naammannatik", Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat januaarimi 2014-imili erseqqissarpaat. Nalilersuinermit apersorneqartut malillugit pitsaanerusequmik anginerusequmillu

¹³ Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 23, 3. december 2012-imeersumi § 5 takuuk.

allatseqarfeqarusunneq Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerini tullinguuttuni kingullernilu marlunni uteqattaarsimavoq. Siunnersuisoqatigiinni siulittaasooq ilaasortallu sinneri malillugit Pinngortitamut Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalackersuisoqarfik allatseqarfimmi Siunnersuisoqatigiit pisariaqartitaanik naammattunik immikkoortitsisimangilaq. Taassuma saniatigut Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneranilli allatseqarfimmi sulisut nikerarneri taarserarnerilu pissutigalugit Siunnersuisoqatigiit allatseqarfeqarnerat patajaatsumik assigiaartumillu ingerlasimangilaq.

Januaarimi 2014-imi aamma arpiilimi 2015-imi Institut for Menneskerettighederip maannamut allatseqarfimmit suliassat ima oqaasertalpai:

"Institutsip Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit suleqatigineranut atatillugu maluginiarsimavaat allatseqarfiup Siunnersuisoqatigiinnut suliassaminnik Naalackersuisunut suliassatik allat annertuumik pingaartinnerusaraat" Institut allatseqarnerup pitsaanerulersinnissaanut tunniussassaqaangilaq, taamaattumilli Siunnersuisoqatigiit ataavartumik pitsaasumillu allatseqarfeqassappata sulisusannik naammattunik immikkoortitsinissap pisariaqassusaa tikkuarusuppaat.¹⁴

Taamaakkaluartoq Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat arlallit Naalackersuisoqarfimmilu sulisut allatseqarfimmi sulisimasut malillugit allatseqarfeqarnermi ajornartorisutit annikitsuinnarmik piffissamut aningaasaqarnermullu tunngassuteqarput. Naalackersuisoqarfik siusinnerusukkut sapaatip akunneranut akunnernit arfineq pingasunik tunniussaqaarsimavoq, soorlu Siunnersuisoqatigiit piffissami tassani sapaatip akunneranut akunnerit 30-nik ilinniartumik ikiorteqarsinnaasimasut. Siunnersuisoqatigiilli siulittaasuat aalajangerpoq ilinniartutut ikiorti allamik taartissarsiunnagu ikiortigiunnaarniarlugu. Peqatigisaanik allatseqarfimmi sulisut isumaqarput, Siulittaasut suleqatigiissitallu maannamut allatseqarfimmiittut aaqqiissuteqarfigninnaasaannik ikittuinnarnik suliakkerneqarsimasut, taamaattumik Naalackersuisoqarfiup allatseqarnissamut piffissaritinneqartoq sapaatip akuuneranut akunnerit pingasuinnangorlugit ikilisippai. Taamaakkaluartoq allatseqarnissamut akunnerit ikilineqarnerannut pissutaasumut siulittaasut isumaqataangillat, tassungalu taarsiullugu isumaqarput allatseqarfik suliassat tamakkerlugit naammassilluarsinnaangikkaat imaluunniit piumasarineqartumut suliaqartussanik naammattunik immikkoortitsisimangitsut.

Nalilersuisup nalilersuinermi paasisutissat matumani pissarsiarineqarsimasut tunngavigalugit allatseqarnissamut akunnerit ikilineqarsimaneranut suut pissutaanersut naliliiffigninnaangilaq. Kisianni qularnangitsumik oqaatigineqarsinnaavoq, maannamut ilusilersugaaneq aamma allatseqarfiup Siunnersuisoqatigiillu suleqatigiinnerat pitsaanerussaapput. Peqatigisaanik apersorneqartut tamangajammik ersarissarpaat, Siunnersuisoqatigiit ataatsimiinnerini kingullerni allatseqarfik pillugu annertuallaartumik eqqartortusoqarsimasooq tamannalu pissutigalugu suliniutaasinnaasut nutaanut

¹⁴ IMR: Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsimmut, 6. januar 2014, nutaamut siunnersuummut tusarniaanermut akissut aamma IMR: Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik aamma Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissaq pillugit aalajangiissutissatut siunnersuut pillugu tusarniaaneq, 29.april 2015.

Siunnersuisoqatigiinnullu aalajangersimanerusumik periusissamut pilersitsinissamut killilersuisimalluni.

Suliassani qaffasinnerusuni allatseqarneq pillugu eqqartuinnermi allatseqarfiup Naalakkersuisut ataanni Naalakkersuisoqarfimmi inissisimaffianut sammiveqarneruvoq taamaattumilu allatseqarfiup atuuffia Siunnersuisoqatigiinnut arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsunut sanilliullugu eqqartorneqarnerulluni. Institut for Menneskerettigheder nalilivoq – nalilersuisup inatsisilerisua naleqatigalugu – maannamut aaqqissuussaaneq Naalagaaffiit Peqatigiit politikikkut arlaannulluunniit attuumassuteqannginnissaq pillugu Parisimi tunngavissiissutinut naapertuutinnilaq. IMR allappoq:

”Siunnersuisoqatigiit Naalagaaffiit Peqatigiit Parisimi tunngavissiissutaat naapertorlugit ingerlassapput, taakku ilaatigut naalagaaffiit inuit pisinnaatitaaffiitut suliffeqarfiisa piginnaatitaaffiitut akisussaassuseqarnerannullu, ilaasortaartitaanerannut aamma kiffaanngissuseqarnermut tunngassuteqarput. Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit inatsit malillugit Namminersorlutik Oqartussanit allatseqarfeqartinneqarput, tamanna isumaqarpoq Siunnersuisoqatigiit 'naalagaaffimmit tapiiffigineqartaannarnatik' 'naalagaaffimmit aqunneqartut'. Tamanna politikikkut arlaannulluunniit attuumassuteqannginnissaq pillugu tunngavinnut naapertuutinnilaq. Tamanna maannamut siunertamut naapertuutsitsinngineq pissutigalugu Siunnersuisoqatigiit, kissaatigineqartoq eqqarsaatigalugu, arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsuunissamut siunertaq naammassineqanngilaq. Politikikkut anguniakkat sunniisinaanerannut killiliinissaq pingaaruteqarpoq, soorlu Siunnersuisoqatigiit suliassa uppernassuseqarnissat pingaaruteqartoq. Inuit pisinnaatitaaffii eqqarsaatigalugit tamat oqartussaaqataanerit, pissaaneq politikkilu immikkoortinnissaat pingaaruteqarpoq.”¹⁵

Tunngaviatigut ajornartorsiut namminermini, Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit siunissami namminneq allatseqarfittaarnissaannut, kaammattuinnissamut naammanngilaq (Immikkoortoq 5.2.3 takuuk).

Aammattaq nalilersuinnermi apersorneqartut tamangajalluinnarmik - aamma Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat, siulittaasut, allatseqarfimmi sulisut - sakkortuumik kaammattuutigimmassuk pisariaqartitsineq ersarinnerulersinneqarpoq. Apersorneqartut kaammattuutaat ilaatigut tunngaviatigut ajornartorsiut tunuliaqutaavoq, kisianni aamma maannamut ilusilersugaanermi ulluinnarni suliassani kingunerisat tunuliaqutaalutik. Siunnersuisoqatigiit arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsuuneq pillugu allatseqarfiullu inissisimanagera pillugu isornartorsiueqattaarnek pissutigalugit maannamut allatseqarfik – paasinarluinnartumik – pisinnaatitaaffitsik paasillaarsimanngilaat taamaattumillu sullissillutik allaffissornermullu suliassat pingaartinnerullugit ikiuussimallutik.

Taamaalilluni namminersornerusumik, ineriartornissamut periuseqartumik ullormullu oqaluserisassanik ikkussuisumik allatseqarfimmit periuseqarnerup maannamut

¹⁵ IMR: Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik aamma Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissaq pillugu aalajangiinnissamut siunnersuut pillugu tusarniaaneq, ulloq aprili 29. 2015-imi.

ilusilersugaaneq malillugu akuleruttussaanginnermut tunngaveqarneq unioqutinneqassaaq, Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat siulittaasullu tamannarpiaq sakkortuumik ujartoraluaraat. Assersuutigalugu allatseqarfiup maannamut inissisimaffiani, Siunnersuisoqatigiit siulittaasullu takorluukkatut allattugaat, namminersorluni katersorsinnaangilai tamatumalu kingorna suliniutinngorlugit isumagalugit, – taamaattoqassappallu Siunnersuisoqatigiit arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsuunerat eqqarsaatigineqassaaq. Taamatutaaq allatseqarfiup maannamut atuuttup ilaasortat suleqatigiissitaluunniit, inuit pisinnaatitaaffii pillugit, Naalakkersuisunut toqqaannartumik isornartorsiullutik allattuinnissaannut saqqummiinissaannulluunniit namminersorlutik ikiuussinnaangillat, taamaattoqassappat marloqiusamik atuuffeqarnermik ajornartorsiuteqalissammata. Tamakku pissutsit Namminersorlutik Oqartussat ataaniingitsunik, namminersortumik arlaannulluunniillu attuumassuteqanngitsumik allatseqarfeqarnissap pisariaqassusaa takutiinnarpaat.

Naggataatigut nalilersuisoq naliliivoq, maannamut siulittaasut allatseqarfiullu akornanni suleqatigiinnissamut ajornartorsiutit paatsoornerillu arlallit, allatseqarfiup suliassanut ineriartortitsinissamut imarisatigullu qanoq ittuussusaanut tunngasunut atatillugu iliuuserinnaasaannik killilersorneqarsimanermut marluullutik erloqissutaannik pissuteqartut.

4.3 Siunnersuisoqatigiit siulittaasoqarfiat

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsimmi nassuiarneqarsimavoq Siunnersuisoqatigiit siulittaasuat siulittaasullu tullia, ilaasortanit qinersisinnaatitaasunit amerlanerussuteqartunit, ukiut marlukkaarlugit qinerneqartassasut.

Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli pingasunik siulittaasoqarsimavoq: Hjalmar Dahl (marts 2013 – marts 2014), Aaja Chemnitz Larsen (marts 2014 – marts 2015) aamma Inge Olsvig Brandt (marts 2015 – ullumi) kissalu siulittaasut tullii assigiinngitsut tallimat: Aaja Chemnitz Larsen (marts 2013 – marts 2014), Josef Therkildsen (marts 2014 – oktober 2014), Inge Olsvig Brandt (oktober 2014 – marts 2015), Martha Abelsen (marts 2015 – oktober 2015) aamma Ludvig Larsen (oktober 2014 – ullumi).

Siulittaasut siulittaasullu tullii tamarmik, ilaasortat tamarmik isumaqatigiinnerisigut, qinerneqarsimapput aamma– soorlu allattorsimaffiup takutikkaa – atorfiit taakku marluk inuttaat taarseragaatsiarsimapput. Taamaattumillu siulittaasut siulittaasullu tullii qinigaaffimmi ukiut marluusuni piffissaq tamaat suli issiasoqanngilaq.

Apersorneqartut amerlanerit malillugit taamatut taarseraattoqarnera, siulittaasuuneq akunnerit amerlasuut atorlugit piumassutsimik sulinermik nassaqarneranik aamma maannamut ilusilersugaanermi siulittaasoq allatseqarfimmit ikiorneqarnissap killeqarneranik, pissuteqarpoq. Ataatsimut isigalugit isumaqarpoq, siulittaasuunissaq pilerinartuusussaagaluarluni taamaangitsoq.

Siulittaasup tullianut atorfirmut atatillugu suliassanut akisussaaffinnullu atorfirmut tassunga attuumassutillit ersarissarnerussariaqartut, apersorneqartut arlallit ersarissarpaat Ulloq manna tikillugu siulittaasup tulliusimasut suut pisinnaatitaaffiginerlugit namminneq aalajangertarpaat, aamma piffissani arlalinni marlunnik siulittaasup tulleqarnikuuvoq suliassatillu suunersut ersarissumik paasilluarsimanagit.

Kiisalu apersorneqartut arlallit, siulittaasoqarneq piffissap ilaani sivisuumik atuussimanngitsoq, ersarissarpaat. Tamassuma ilaatigut siulittaasup suliassaanik akisussaaffiinillu ersarissaasariaqarneq takutippaa, soorlu siulittaasoq piffissat ilaanni suliassanut akisussaaffinnullu annerusunut kisermaassisarneranik kinguneqartartoq.

Siunnersuisoqatigiit maannamut siulittaasuata allaffissornerujussuaq siulittaasuernerut atassutalik misigisani ersarissarpaa – annerusumik allatseqarfeqarsinnaanerup killilersugaanerani allatseqarfiullu sumiiffianik ajornartorsiutinik pissutaatillugu. Taassuma saniatigut siulittaasoq isumaqarpoq Siunnersuisoqatigiit Siunnersuisoqatigiinnut suliakkiutai naatsorsuutigisaallu, ilaasortat siulittaasullu piunmassutsimik suliaqarnerat eqqarsaatigalugu, piviusunngortinnissaannut ajornakusoortorujussuusoq.

Aammattaaq oqaatigineqarsinnaavoq Siunnersuisoqatigiit siulittaasui 2013-imi, 2014-imi 2015-imilu Siunnersuisoqatigiit aningaasaataat amerlasuut siunnersortinut avataaneersunut akissarsialersuutigineqarsimasut, matumanilu piffissat ilaanni ilinniartumik allaffissornikkut ikiorteqarnermut akissarsititsinerit ilanngullugit. Aamma siunnersortinut avataaneersunut aningaasartuutit allaffissornikkut suliassaanngitsunut atorneqarsimasut, Siunnersuisoqatigiit iluminni piginnaanngorsarnissamut sunniissuseqarsinnaanerulernissamullu periarfissanut atatillugu, pissusissamisunngitsutut oqaatigisariaqarpoq.

Taamaalillutik Siunnersuisoqatigiit aningaasartuutaasa katinnerisa pingajorarterutai marluk siunnersortinut avataaneersunut 2015-imi atorneqarput, uffa Siunnersuisoqatigiit allaffissornikkut sulinissaminut pitsaannerusunik atugassaqartitsiniarnerusimasuuppat Siunnersuisoqatigiit namminneq ilaasortai piunmassutsiminnik ikiunnerorusussimagaluartut.

Assersuutigalugu suleqatigiissitat suliaannut atatillugu, matumuuna oqarasuaateqarnikkut, internetseqarnermut assigisaanullu allaffissornikkut aningaasartuutissanik Siunnersuisoqatigiit neqerooruteqarnerunissaat ilaasortat arlallit aalajangersimasumik ujartorpaat. Siunnersuisoqatigiit 2015-ip naanerani 128.000 DDK-nik sinneqartoormata ilaasortat isornartorsiuteqarnerat annertuumik malunnarpoq.

Aammattaaq nalilersuinermi apersorneqartut arlallit, aningaasarpasuit 2015-imi agguataarsimanerani siunnersortinullu avataaneersunut atorneqarsimanerat pillugu paasissutissinneqarsimannginnertik, isornartorsiutigaat. Taamaammat siunissami sulianut tunngatillugu ersarinnerunissaq aningaasallu siunnersortinut avataaneersunut atuinermik ersarissaanerunissaq qulakkeerneqartariaqarpoq. Taamatutaaq Siunnersuisoqatigiit ukiumoortumik naatsorsuutaat allakkatigut ukiumoortumik nalunaarutitalerlugit ukiut tamaasa saqqummersittarnissaat siulittasut qulakkeertariaqarpaat.

Siunnersuisoqatigiinni allaffissornikut aqutsinermi ajornartorsiutit qulaani taaneqartut pillugit nalilersuisoq annerusumik nalilersuinissaminut periarfissaqanngilaq. Akerlianilli maannamut aqqissuussaaneq, piumassutsimik sulisumik siulittaasoqartitsilluni allatseqarfeqarnermillu Naalackersuisoqarfimmi inissisimasumik killilersuilluni ilusilersugaassappat, Siunnersuisoqatigiinni allaffissornikkut aqutsineq pitsaanerpaamik ingerlanissaanut qulakkeerinninnissamat atatillugu naammassimangitsoq qularnanngilaq.

4.4 Siunnersuisoqatigiit aqutsisui aamma suleqatigiissitai

Siunnersuisoqatigiit oktobari 2013-imi ataatsimiinnerminni aqutsisoqatigiit marluk Siunnersuisoqatigiit ataaniittussat pilersinnissaannut aalajangerput, taassumalu kingorna januar 2014-imi ineriartornissamat isumasioqatigiinnermi Siunnersuisoqatigiit suleqatigiissitanik sisamanik immikkut sammisalinnik pilersitsissallutik aalajangerput. Taamaalillutik Siunnersuisoqatigiit aqutsisui aamma suleqatigiissitai katillugit arfiniliusut ukuupput:

- Attaveqaqatigiinnermut aqutsisoqatigiit
- Ataatsimut aningaasaatinut aqutsisoqatigiit
- Innarluutillit pillugit suleqatigiissitai
- Inatsisitigut illersugaaneq pillugu suleqatigiissitai
- Naligiimmik pineqarnissaq, oqaatsit kulturilu pillugit suleqatigiissitai
- Meeqqat, inuusuttut ilinniartitaanerlu pillugit suleqatigiissitai

Siulittaasut Attaveqaqatigiinnermut aqutsisoqatigiinnut akisussaasuupput, aqutsisoqatigiinnullu aamma suleqatigiissitanut akisussaaffiit Siunnersuisoqatigiit ilaasortaanut sinnerinut agguarneqarput. Eqimattat tamarmik immikkut akisussaasoqarput eqimattallu Siunnersuisoqatigiit ilaasortaanut tamanut ammapput – aamma ilaasortanut qinersisinnaatitaanngitsunut.

2014-imi 2013-imilu aqutsisoqatigiit aamma suleqatigiissitai pilersinneqarmata nalilersuinermi apersorneqartut amerlanerit isumaqarput Siunnersuisoqatigiit suleriaasaat pitsanngoriagaatsiarsimasoq. Siunnersuisoqatigiit suliassaqarneranut akisussaaffiit ersarinnerusumik agguarneqarsimapput ilaasortanullu agguarneqarlutik. Ilaasortat suliqaqarnerulernissaannut toqqammavilerneqarput Siunnersuisoqatigiillu kalaallit inuiaqatigiinni saqquminerulernissaat suliniuteqarnerulernissaallu qulakkeerneqarput.

Taamaakkaluartoq suleqatigiissitai ulluinnarni suliaat akulerusimapput, pissutigalugu eqimattat ilaat allanit pitsaanerujussuarmik sulisarsimmata. Inatsisitigut illersugaaneq pillugu suleqatigiissitai sullarissimapput, Kalaallilu Nunaanni oqartussanut attuumassuteqartunut allakkatigut saaffiginnittarsimapput il. il.. Suleqatigiissitalli sinneri suliakinnerusarsimapput. Eqimattat ilaasortaasa suliqaqarnerisa assigiinnginnerujussuat ilaatigut unammilligassat ilagivaat; ilaasortat piumassusiinnarmik sulillutik suliassanut sularinninnissamat pisariaqartinneqartoq tamakkiisumik tunniussinnaasanngilaat; Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat taarseraateqattaarnerup malitsigisaanik patajaassuseqannginneq; eqimattap ilaasortaasa najugaasa imminnut ungasinnerujussuat

pissutigalugu suliassanik agguaniarnermut ajornartorsiutit; kiisalu pitsaanerusumik allaffissornikkut sulianullu tunngasunut ilisimasalinnit ikiorneqarusunneq.

Suleqatigiissitat nukittorsarnissaat siunertaralugu Siunnersuisoqatigiit oktober 2014-imi ataatsimiinnerminni siunnersuutigaat, eqimattat IMR-imit annertunerusumik ilisimasanik aallerlutillu ikiorserneqartassasut, suleqatigiissitallu tamarmik ataatsimiinnerup tulluani marts 2015-imi aalajangerlutik aamma marts 2015-imi ataatsimiinnermi tulliuttumi suleqatigiissitat tamarmik suliassaqaarnissaat aalajangerneqarpoq. Suliassat aalajangersarnissaannut IMR ikiortiserineqarpoq.

IMR ukiakkut 2015-imi suleqatigiissitanut tamanut suliassat pillugit missingiummik nassiussivoq, missingiut killiffik pillugu nalunaarusiamit 2014-imeersumit kaammattuutit tunngavigalugit suleqatigiissitat susassaqaartitsinissaannut aalajangersimasunik arlalinnik siunnersuuteqarpoq, aammattaaq susassaqaartitsinissanut tamakkiisumik takussutissamik sulinissamut pilersaarutitalimmik aamma ulluliinissanut siunnersuutitalimmik. IMR-ip suliassanut suliarinninnera pillugu apersorneqartut akornanni iluaqutaasussaasorineqaraluartoq, peqatigisaanik Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat missingersuutit kingusissukkut tunniunneqarsimanerat ersarissarpaat, IMR allatigut ikiorsiinani kaammattuuteqarnera piumassutsimik suliaqartunut paasiuminaatsinneqarpoq suliassallu aallartikkuminaatsillugit. Taamaalillutik, IMR-ip matumani kaammattuutai eqqarsaatigalugit, suleqatigiissitat ataasiakkaat susassaqaartitassanut attuumassuteqartunut suliassaat taakkulu annertussusaat assigiingillat. Makku pissutsit suleqatigiissitat IMR-illu akornanni suleqatigiinnerusariaqarneq takutiinnaraa, taamaalillutik suleqatigiissitat ilusilersukkamik suleriaaseqaannarnissaat aalajangerneqassammat, nalilersuisoq naliliivoq. Aammattaaq namminersorerusumik anginerusumillu allatseqarfeqalerneq siunissami ilusilersukkamik suleriaaseqaarnissamut iluaqutaangaatsiassaaq.

Nalilersuisup marts 2016-imi ukiumoortumik ataatsimiinnermi imaqaarniliaq pissarsiarisinnaasimangilaa, kisianni apersuinermi erserpoq ataatsimiinneq naammassimmat suleqatigiissitat siunissaat pillugu annertuumik nalornisoqarsimasoq paatsiveerunnartoqarlunilu. Ilaasortat ilaat isumaqarput suleqatigiissitat taamaatinneqartut, allat isumaqarput ingerlaannartut, kiisalu siulittaasut eqimattarlu alla isumaqarput suleqatigiissitat "uninngagallartinneqartut".

Tamanna Siunnersuisoqatigiinni suliassanut aalajangerneqarsimasunut nalornineq uggornarpoq, pingaartumik imaqaarniliaq maj 2016-ip aallartinnerani siulittaasumit suli akuerineqarsimangimmat ilaasortanullu nassiunneqarsimanani. Tamannattaaq Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiinni allaffissornikkut aqutsinerup pitsaanerusariaqarneranik Siunnersuisoqatigiillu aalajangiisnaassuseqarnerannut nukittorsaasariaqarnermik tikkuussivoq.

5. INERNILIINERIT KAAMMATTUUTILLU

Uuani kapitalimi nalilersuinermi inerniliinerit pingaarnerit aallaqqaasiutitut eqikkarnerinik imaqarpoq.

Kingorna nalilersuinermi kaammattuutit pingaarnersaat naalisarneri – immikkoortukkaarlugit inississorlugit – taassumalu kingorna kaammattuutit tamakkerlugit itinerusumik nassuiarneqassapput.

Kapitalimi oqaaseqatigiinni kingullerni marlunni nalilersuineq tunuliaqutaralugu piffissami maani Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik aamma Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissaq pissusissamisoornerisq nalilernerqassaaq.

5.1 INERNILIINERIT PINGAARNERIT

Matuma nalilersuinerup siunertaa tassaavoq Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit ataatsimut isigalugu ilisimasanik piginnaasanillu annertusaanerminni sunniutaanik qulaajaanissaq, taamaaliornikkullu siunissami suliaasaqarfimmi inatsisissap nutaap ilusissaanut ineriartornissaanullu Siunnersuisoqatigiinnut kaammattuuteqarnissaq.

Siunnersuisoqatigiit suliarisai ataatsimut

Ataatsimut isigalugu Siunnersuisoqatigiit, siunertaminnut suliaassanullu immikkoortunut arfineq pingasunut inatsimmi nassuiarneqarsimasunut, ajunngitsumik angusaqarsimasut nalilersuinermi takutinneqarpoq. Pingaartumik suliaassanut "Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffeqarneranni pissutsit pillugit nakkutilliinermut nalunaaruteqartarnermullu peqataaneq"-mut kiisalu "Inuit pisinnaatitaaffiinut tunngassuteqartunik misissueqqissaarnissaq ilisimatusarnernillu suliaqarnissaq"-mut tunngatillugu Siunnersuisoqatigiit anguniakkanut inatsimmiittunut angusaqarluarsimapput. Kisianni Siunnersuisoqatigiit suliaassanut immikkoortunut allanut arlalinnut naammassinninnissaminut ajornakusoorsimapput. Annerusumik suliaassanut "Inuit pisinnaatitaaffii pillugit paasissutissiissutinik ingerlatitseqqittarnermut peqataanissaq"-mut, "Inuit pisinnaatitaaffiinik ilinniartitsineq tapersorsorlugu siuarsarlugulu"-mut kiisalu "Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiinut tunngassuteqartunik maannamut suliarineqarsimasut ingerlasimanerat nalilersortarlugu"-mut tunngasunut.

Taamaattumik Siunnersuisoqatigiit ulluinnarni sulinerminni suliaassat immikkoortut arfineq pingasut ataatsimoortillugit naammassinissaannut siammarsimavallaartut annertuallaartullu ajornartorsiutigisimagaat ataatsimut isigalugu inerniliissutigineqarsinnaavoq. Siunnersuisoqatigiit maannamut ilusilersugaatillugit taakkuninngalu siulersuisoqartillugit inuiaqatigiinnut aalajangiisartunullu saqquminerunissaq attackuminaatsissimavaat, peqatigisaanillu Siunnersuisoqatigiit nalunaartarnermut tusarniaassutinullu akissuteqartarnermut allanullu ikiuuttussaagaluarput. Suliaasaqarfiit ilaanni

Siunnersuisoqatigiit suliassaattut naatsorsuutigineqartut akornanni aamma Siunnersuisoqatigiit allaffissornikkut aqutsinikkullu pissarititaanni oqimaaqatigiinngitsoqarneranik nalinginnaasumik ajornartorsiuteqartoq tamakku pissutsit takutippaat.

Siunnersuisoqatigiit ataatsimiittarnerinit misilittakkat

Siunnersuisoqatigiit ataatsimiittarnerini peqataasartut ikiliartorsimapput, aamma ilaasortat, siulittaasut, siulittasut tullii allatseqarfimmilu sulisut taarserarnerujussuanik ataatsimiinnerit patajaatsumik ingerlasimangillat. Tamassuma malitsigisaanik Siunnersuisoqatigiit ataatsimiittarnerini pissusissamisuunngitsumik ullormut oqaluuserisassanik uteqattaarinernillu annertuumik piffissamik atuisoqartarsimavoq, suliniutinillu aalajangersimasunik nutaanik pilersitsinissamut eqqartuinissamullu piffissamik atuisoqarpiassanani.

Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institutip suleqatiginera

Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institut (IMR) Siunnersuisoqatigiinnik suleqateqarnera ataatsimut isigalugu ajunngilluinnartumik ikiuuttarsimavoq. Peqatigisaanik IMR-ip siunnersuilluni ikiunnera Siunnersuisoqatigiinnut pingaaruteqarluinnartoq aamma IMR-ip inuit pisinnaatitaaffii pillugit piginnaasaat ilisimasaallu Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat siulittaasullu atorluassallugit annertuumik pisariaqartikkaat nalilersuineri apersorneqartut isumaqarput. Akerlianilli IMR Siunnersuisoqatigiinnit naatsorsuutai piffissat ilaanni annertuallaartartut apersorneqartut arlallit isumaqarput, Siunnersuisoqatigiilli piumassutsimik sulisoqarput taamaammallu allatseqarfimmik angisuumik nammineq inatsisitigut ilisimasalinnik atuisinnaanatik.

Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat katitigaanerat

Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat katitigaanerannut atatillugu Inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffii Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiinnik suliallit amerlasuut aalajangersimauunngitsullu sinniisorlugit Siunnersuisoqatigiit ataqatigiissagaanerat nukittoqqutaavoq. Akerlianilli Siunnersuisoqatigiit katitigaaneranut maannamut inatsisit atuuttut - tassani kattuffiit ataasiakkat atiitigut taajorneqarlutik - pissusissamisuunngitsut eqartuusullu erserpoq. Peqatigisaanik Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat qinersisinnaatitaanngitsut atuuffii pisinnaatitaaffiilu pillugit ersarissaaffigineqarnissartik pisariaqartikkaat erserpoq.

Kiisalu, Siunnersuisoqatigiit suliassaattut immikkoortunut arfineq pingasunut atatillugu, Siunnersuisoqatigiit katitigaaneranni ilaasortat piumassutsimik sulinerminni ikiuussinnaanerat naammanngitsoq nalilersuineri erserpoq, soorlu aamma Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat qinersisinnaatitaasut 15-it piffissat ilaanni isumaqatigiinnissamut ajornartorsiuteqartartut – taamaalillutillu aalajangiisnaassuseqarnerat ajornaatsumillu sulisinnaanerat ajorseriartarluni.

Siunnersuisoqatigiit allatseqarfiat

Siunnersuisoqatigiit allatseqarfiat inissisimaffia taassuma tunniussinnaasai Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli eqqartugaavallaartarsimapput isorineqaraluttuinnarlutillu.

Tunngavissat eqqarsaatigalugit Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institut naliliivoq – Nalilersuisup inatsisilersua naleqatigalugu – Allatseqarfik Naalackersuisut ataanni Naalackersuisoqarfimmiinnera nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiitut suliaqartut arlaannulluunniit attuumassuteqannginnissamut Naalagaaffiit Peqatigiit Parisimi tunngavissiissutaannut naapertuutinnngitsut.

Massuma ajornartorsiutip saniatigut allatseqarfik sumiiffia pissutigalugu ulluinnarni suliaqarnerni aamma ajoqutaasunik kinguneqartitsinikuuvoq. Ilaatigut siulittaasut piumassutsimik sulisarnerat allatseqarfiullu Naalakkersuisut ataanniittup killilersugaanera pissutigalugit Siunnersuisoqatigiinni allaffissornikkut aqutsineq pitsaanerpaaffissaminiissimangilaq. Taamaattoqarneratigullu suleqatigiinnissamut ajornartorsiutit annertuut saqqummertarput. Kiisalu maannamut allatseqarfik – sumiinnera pissutigalugu – namminersornerusumik, ineriartortitsisumik ullormullu oqaluuserisannik suliarinnittut suliaqarsinnaasimangilaq, taamaaliussappata pisinnaatitaaffitsik unioqqtissavaat Siunnersuisoqatigiillu arlaannulluunniit attuumassuteqannginnissaat apeqquuserneqarluni. Akerlianik Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat siulittaasullu allatseqarfik namminersornerusooq sullissinerusorlu annertuumik ujartorpaat, aamma ujartorneqartoq Siunnersuisoqatigiit pitsaanerusumik tunniussaqaarsinnaanissaannut pingaaruteqartoq. Tamakku pissutsit ataatsimoortillugit takutippaat Siunnersuisoqatigiit namminersortumik, arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik Naalakkersuisullu ataaniinngitsumik allatseqarfeqartariaqartut.

Siunnersuisoqatigiit siulittaasoqarfia

Siunnersuisoqatigiit pilersinneqarneraniilli siulittaasut siulittaasullu tullii annertuumik taarserarsimapput. Apersorneqartut amerlanerit malillugit taamatut taarseraattoqarnera, siulittaasuuneq akunnerit amerlasuut atorlugit piumassutsimik sulinerimik nassaqaarneranik aamma maannamut ilusilersugaanermi siulittaasoq allatseqarfimmit ikiorneqarnissap killeqarneranik, pissuteqarpoq. Taamaamat siulittaasuuneq pilerinartuusussaagaluarluni imaluunniit pilerinarnerusinnaagaluarluni pilerigineqarpiangilaq.

Siunnersuisoqatigiinni maannamut siulittaasoq siulittaasuunermi allaffissornerujussuarmik imaqartoq ersarissarpaa. Aammattaaq oqaatigineqaarsinnaavoq Siunnersuisoqatigiit siulittaasui 2013-imi, 2014-imi 2015-imilu Siunnersuisoqatigiit aningaasaataat amerlasuut siunnersortinut avataaneersunut akissarsialersuutigineqaarsimasut, matumanilu piffissat ilaanni ilinniartumik allaffissornikkut ikiorteqarnermut akissarsititsinerit ilanngullugit. Aamma siunnersortinut avataaneersunut aningaasartuutit allaffissornikkut suliassaangitsunut atorneqaarsimasut, Siunnersuisoqatigiit iluminni piginnaangorsarnissamut sunniissuseqaarsinnaanerulernissamullu periarfissanut atatillugu, pissusissamisuunngitsutut oqaatigisariaqarpoq.

Taamaalillutik Siunnersuisoqatigiit aningaasartuutaasa katinnerisa pingajorarterutai marluk siunnersortinut avataaneersunut 2015-imi atorneqarput, uffa Siunnersuisoqatigiit allaffissornikkut sulinissaminnut pitsaanerusunik atugassaqaartitsiniarnerusimasuuppat Siunnersuisoqatigiit namminneq ilaasortai piumassutsiminnik ikiuunnerorusussimagaluartut. Siunnersuisoqatigiit 2015-ip naanerani 128.000 DDK-nik sinneqartoormata ilaasortat isornartorsiuteqarnerat annertuumik malunnarpoq. Tamassuma Siunnersuisoqatigiit allaffissornikkut pitsaanerusumik aqutseriaaseqartariarnerat takutippaa.

Siulittaasup tullianut atorfirmmut atatillugu suliassanut akisussaaffinnullu atorfirmmut tassunga attuumassutillit ersarissarnerussariaqartut, apersorneqartut arlallit ersarissarpaat

Siunnersuisoqatigiinni suleqatigiissitat

2014-imi 2013-imilu aqutsisoqatigiit aamma suleqatigiissitat pilersinneqarmata nalilersuinermi apersorneqartut amerlanerit isumaqarput Siunnersuisoqatigiit suleriaasaat pitsanngoriagaatsiarsimasoq. Siunnersuisoqatigiit suliassaqarneranut akisussaaffiit ersarinnerusumik agguarneqarsimapput ilaasortanullu agguarneqarlutik. Ilaasortat suliqaarnerulernissaannut toqqammavilerneqarput Siunnersuisoqatigiillu kalaallit inuiaqatigiinni saqquminerulernissaat suliniuteqarnerulernissaallu qulakkeerneqarput.

Suleqatigiissitat amerlanerit ulluinnarni sulinerminni pilersinneqarsimanerisa siunertaannut naammassinninnarnissamut ajornakusoortarput. Eqimattat ilaasortaasa suliqaartarnerisa assigiinnginnerujussuat ilaatigut unammilligassat ilagivaat; ilaasortat piumassusiinnarmik sulillutik suliassanut sularinninnissamut pisariaqartinneqartoq tamakkiisumik tunniussinnaasanngilaat; Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat taarseraateqattaarnerup malitsigisaanik patajaassuseqannginneq; eqimattap ilaasortaasa najugaasa imminnut ungasinnerujussuat pissutigalugu suliassanik agguaaniarnermut ajornartorsiutit; kiisalu pitsaaneruserumik allaffissornikkut sulianullu tunngasunut ilisimasalinnit ikiorneqarusunneq.

Ilusilersugaanikkut inatsisigullu allannguisariaqarneq

Ataatsimut isigalugu Siunnersuisoqatigiit ilusilersugaanerata iluani sumiiffinni arlalinni allanngortitsisoqartariaqartoq taamaattunilu inatsitaa ilanngullugu allanngortinneqartariaqartoq inerniliissutigineqarsinnaavoq. Nalilersuisup tamanna pillugu kaammattuutai quppernarni tulinnguuttuni nassuiarneqarput.

5.2 KAAMMATTUUTIT

Nalilersuinermi kaammattuutit pingaarnepaasut ataani immikkoortukkaarlugit allattorsimapput. Taassuma kingorna kaammattuutit itineruserumik nassuiarneqarput.

Kaammattuutit immikkoortukkaarlugit:

Inuit Pisinnaatitaaffiinnut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 23, 3. december 2012-imeersoq makku tunngavigalugit allanngortinneqartariaqarput:

- Allatseqarfimmik arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik, Siunnersuisoqatigiinnut siunissami sulinissamut toqqammavigisariaqagaanik, pilersinneqarnissaq, Siunnersuisoqatigiillu naalagaaffinni inuit pisinnaatitaaffiinnut suliqaartunut Naalagaaffiit Peqatigiit Parisimi tunngavissiissutaat najoqqutarinnilersillugit.
- Inuiaqatigiinni inuunnaat kattuffii inuit pisinnaatitaaffiinnik suliqaartunik Siunnersuisoqatigiinnilu ilaasortaasussanik toqqaasarnissamut eqaanneruserumik tunngaveqalernissamut qulakkeerinninnissaq.

- Inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiik qulaani taaneqartuik arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsunik toqqaanissaq, assersuutigalugu ukiut pingasukkaarlugit - sisamakkaarlugit ammasumik qinnuteqarfissiisarnissaq ilaasortassanillu toqqaanissamut arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumit ataatsimiititaliaqarnissaq. Ataatsimiititaliaq taamaattoq inatsisitigut pilersinneqarsinnaavoq Inatsisartullu Ombudsmandianit, Nunatta Eqqartuussisuuneqarfianit toqqakkamik, Inuit Pisinnaatitaaffiitut institutimit aallartitaq kiisalu Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivini siulittaasoq isumaginnittuullutik.
- Siunnersuisoqatigiit Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnerini ukiumoortumik killiffik pillugu nalunaarusiamik saqqummiisarnissaannut pisussaaffilerlugit. Peqatigisaanik Siunnersuisoqatigiit ukiumoortumik nalunaarusiaminnik saqqummiinissaminnik pisussaaffilerneqassapput – Ukiumut naatsorsuutit ilanngullugit – Siunnersuisoqatigiit nittartagaatigut aaneqarsinnaasunngorlugit.

Tamatuma saniatigut Inatsisartut makkuninnga kaammattorneqarput:

- Siunnersuisoqatigiit, inatsisitigut, allaffissornikkut attaveqatigiinnikkullu ilisimasaqarluartunik anginerusumik allatseqarfeqalernissaat. Tamanna Kalaallit Nunaani pisinnaatitaaffiit pilugit siunnersuisoqatigiinnik aalajangiisartunullu ataatsimoorussamik allatseqarfimmik pilersitsinikkut pisinnaavoq, taamaalilluni Siunnersuisoqatigiit siunissami sulinissamut ataatsimoortumik nukittuumillu toqqammavilerneqassapput.
- Siuliani pineqartut Siunnersuisoqatigiinni siulittaasullu inuiaqatigiinnilu inuinnaat kattuffiani amerlanerussuteqartut Siulittaasoq akuersissuteqarpata siunnersuisoqatigiinni siulittaasoq saniatigut suliffeqartutut akissarsialersorneqarnissaanut periarfissarsiorneq.

Siunnersuisoqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institutimik suleqateqarneranut atatillugu kaammattuutigineqarpoq:

- Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma siunnersuisoqatigiit allatseqarfiat piginnaanngorsarnissaa annertusarnissaalu siunertaralugit Siunnersuisoqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institut nukittunerusumik qaninnerusumillu suleqateqarnissamut siunissami pingaarnertussavaa.
- Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institut siunissamut Kalaallit Nunaanni ataavartumik sulisoqarnissaq pingaartissavaat, aamma Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit killiffik pillugu, IMR-ip saqqummersittagaanik, nalunaartarnermut IMR aningaasaleeqataalluni Siunnersuisoqatigiinnut nukittorsaaqataassaaq.

Inuit pisinnaatitaaffiinut sullissivimmik pilersitsinissamut siunnersuummut atatillugu nalilersuinerup inernerit toqqammavigalugit kaammattuutigineqarpoq:

- Inuit pisinnaatitaaffiinut sullissivimmik pilersitsinissaq Inatsisartut kinguartissagaat, pissutigalugu maannamut suleqatigeeriaatsimut nukittorsaataasussamik sullissivimmik ingerlalluartumik pilersitsinissamut inuit pisiannaatitaaffiinut ilisimasanik aaqqissugaanissamullu pisariaqartitanik sulit pilersitsisoqanngimmat.
- Inatsisartut Siunnersuisoqatigiit katitigaaneranut allatseqarfimmillu arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik, Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiinut Sullissivimmik kingusinnerusukkut pilersitsinissamut pisariaqartitanik toqqammaviliinissamut alloriarfiusussamik. pilersitsinissamut kaammattuutit malissagaat.

Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissamut siunnersuummut atatillugu nalilersuinermit inernerit toqqammavigalugit makku kaammattuutigineqarput:

- Inatsisartut suliffeqarfiup iluani avataaniluunniit suaassuseq, race, sumiuussuseq, upperisaq, innarluutigisaq, ukioqqortussuseq, suaassutsimik sammiveqarneq allallu tunngavigalugit assigiinngisitsineq nalinginnaasumik inerteqqutigilissagaat.
- Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissamut pisariaqartitanik naliliinissamut pitsaaneruseq toqqammaviliinissaq anguniarlugu Kalaallit Nunaanni assigiinngisitsinerit assigiinngitsut qanoq inneranik annertussusaannillu misissuititsineq.
- Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinermi ataatsimiititaliap assersuutigalugu Naligiissitaanermut Siunnersuisoqatigiinnut aamma Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivinut atatillugu killigisassat misissorneqaqqaassasut.

Nalilersuinermit kaammattuutit itinerusumik nassuiarneri ataaniipput:

5.2.1 Siunissami ilaasortat katitigaanissaannut kaammattuut

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 23, 3. december 2012-imeersoq inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiinik Siunnersuisoqatigiinni ilaasortanngorsinnaanngorlugit toqqaasarnissamut eqaannerusumik tunngaveqalersillugu allanngortittariaqarpoq. Taamaattumik inatsit inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiit ataasiakkaat atiitigut taajorneqassanngillat. Tassunga taarsiullugu inatsimmi inuiaqatigiinni inuinnarnut tunngasuni attuumassuteqartut aallartitat kattuffinnik sinniisussat ataaseq arlallilluunniit Siunnersuisoqatigiinniittussat nassuiarneqarsinnaapput, assersuutigalugu katuffiit "meeqqanut inuusuttunullu tunngasut", "innarluutilinnut tunngasut", "utoqqarnut tunngasut", "inatsisitigut illersugaanermut tunngasut", "nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffiinut tunngasut" il.il..

Ilaasortassanik toqqaaneq ukiut pingasukkaarlugit - sisamakkaarlugit ammasumik qinnuteqarfissiisarnikkut pisinnaavoq. Taamaattoqassappat qinnuteqarfissiisarnissaq kattuffinnut pioreersunut allanullu Siunnersuisoqatigiinnut ilaasortanngorniartut qinnuteqarsinnaasunut qinnuteqarnissaannut kaammattorneqassapput pisortatigullu nalunaarutigineqassaaq.

Inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiinik Siunnersuisoqatigiinni ilaasortassatut toqqaanermi naalagaaffinni inuit pisinnaatitaaffiinut suliaqartut pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Parisimi tunngavissiissutaat najoqqutarilluinnarlugit taamaattunillu Naalackersuisunut attuumassuteqanngitsumik pissaaq.

Tassunga atatillugu nalilersuisoq toqqaanissamut ataatsimiititaliamik inatsisitigut pilersitsisoqarnissaa siunnersuutigaa, ataatsimiititaliaq Inatsisartullu Ombudsmandianit, Nunatta Eqqartuussisuuneqarfianit toqqakkamik, Inuit Pisinnaatitaaffiinut institutimit aallartitaq kiisalu Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiinni siulittaasumik inuttaqarsinnaasoq.

Taamaalilluni toqqaanissamut ataatsimiititaliaq qinnuteqaatit tigusat toqqammavigalugit qulaanilu taaneqartut inuiaqatigiinni inuinnarnut tunngasut assigiinngitsut sinniisuutinnissaannut akuersissuteqarnissamut pisussaaffiit najoqqutaralugit ilaasortassanik toqqaasinnaatitaassaaq. Taamatuttaaq qinnuteqarfissiisarnermut atatillugu toqqaanissamut ataatsimiititaliap Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffiineersut amerlassusissaat nammineq aalajangissavaa.

Taamaakkaluartoq siunnersuisoqatigiit aalajangiisinnaassuseqarnerusoq uummaarinnerusorlu qulakkeerniarlugu toqqaanissamut ataatsimiititaliaq taamaattup ilaasortat maannamut ilaasortanit ikinnerusunik toqqaanissaq siunertarisariaqarpaat, aamma qinnuteqartut Siunnersuisoqatigiinni ilaasortanngussagunik qinnuteqaamminni inuit pisinnaatitaaffii pillugit suut anguniakkat, susassaqartitsinerit suliniutillu sulissutiginiarnerlugit ersarissumik nassuiartariaqarpaat.

Kattuffiit ilaasortaareersut Siunnersuisoqatigiinni ilaasortaaginnarniarlutik qinnuteqartut qinnuteqarnerminni ilaasortaanerminni susassaqtitsinerit suut naammassereernikuunerlugit nassuiaammik ilanngussisussanngortikkaanni iluaqutaassaaq. Taamaaliornikkut Siunnersuisoqatigiinni qinigaaqqinnissaaq siunertaralugu ikiuukkusussuseq annerulissaaq.

Inuiaqatigiinni inuinnaat katuffii attuumassuteqartunut qinnuteqarnissap pilerinarnerunissaa qulakkeerniarlugu Siunnersuisoqatigiit ataatsimut aningaasaateqarfiat Siunnersuisoqatigiinni ilaasortanit qinnuteqarfigineqarsinnaanerata atuuksiinnarnissaa iluaqutaassaaq. Taamatuttaaq, Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat Siunnersuisoqatigiinni suliassanut atatillugu piumassutsiminnik sulineranni aningaasartuutitut matussusiiniarnermut atatillugu Siunnersuisoqatigiit aningaasat pingaarnersiorsinnaavaat.

Aammattaaq siulittaasuuneq pilerinarsarneqartariaqarpoq. Assersuutaasinnaavoq Siunnersuisoqatigiinni amerlanerussuteqartut siulittaasuuneq saniatigut suliffeqartutut akissarsialersorneqarsinnaanerani akuersissuteqarpata, aamma missingersuutit aningaasartuummut taamaalorsinnaatitsippata taamaaliortoqarsinnaasoq. Taamaakkaluartoq siulittaasup nammineq inuiaqatigiinni inuinnaat kattuffigisaanit aatsaat akissarsiassaani taarsiissutitut akuersissuteqassappat tamanna periarfissaassaaq, pissutigalugu siulittaasooq piffissaaq tamakkerlugu atorfik imaluunniit saniatigooralugu atorfiit marluk sinnerlugit suliqaanginniassamat.

Inuit Pisinnaatitaaffiitut Institut siunissami Siunnersuisoqatigiinni qinersisinnaanngitsutut ilaasortaaginnarnissaa qulakkeerneqartariaqarpoq. Toqqaanissamut ataatsimiititaliap pisortani oqartussat, suliffeqarfiit kattuffiillu Siunnersuisoqatigiinni qinersisinnaanngitsunik suli ilaasortaataqarsinnaasutut nalilerpassuk ilaasortat Siunnersuisoqatigiinni atuuffiat itinerusumik aalajangersarneqarnissaat, ilaatigut toqqaanissamut ataatsimiititaliamit kaammattuutit toqqammavigalugit, kaammattuutigineqarpoq.

5.2.2 Ukiumoortumik killiffik pillugu nalunaarusiortarnissamut kaammattuut

Politikkikkut nakkutigineqarnerunissaaq aamma Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit nalinginnaasumik ukkatarineqarnissaat siunertaralugu Inatsisartut ukiumoortumik upernaakkut ataatsimiittarnerannut atatillugu Siunnersuisoqatigiit ukiumoortumik killiffik pillugu nalunaarusiortarnissaannut siunissami pisussaaffilernissaat kaammattuutigineqarpoq.

Peqatigisaanik killiffik pillugu nalunaarusiap allaganngortinnera – ukiumoortumik naatsorsuutit ilanngullugit – Siunnersuisoqatigiit nittartagaatigut pissarsiarineqarsinnaanngortillugu tamanut saqqummiunneqariaqarpoq, taamaaliornikkut Kalaallit Nunaanni innuttaasut tusagassiortullu Siunnersuisoqatigiit suliassanut aningaasatigullu pingaarnersiugaannut malinnaaqqissaarsinnaanngorniassammata.

5.2.3 Siunissami allatseqarfeqarnissamut kaammattuut

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit allatseqarfiat maannamut atuuttup inissisimaffia naalagaaffinni inuit pisinnaatitaaffiinut suliaqartut pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Parisimi tunngavissiissutaannut naleqqutinngilaq (immikkoortoq 4.2 takuuk).

Taamaamat nalilersuisup Naalackersuisut arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik allatseqarfimik pilersitsissasut kaammattorpai, allatseqarfik Siunnersuisoqatigiinnut siunissami sulinissaminnut pisariaqartitaannik toqqammaviliinissamut aamma Siunnersuisoqatigiit Naalagaaffiit Peqatigiit Parisimi tunngavissiissutaannut naleqquttunngortillugu.

Allatseqarfik arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq Siunnersuisoqatigiit, siulittaasut ilaasortallu takorluukkatut anguniagassatullu nassuiarsimasaannut namminersortumik suliaqarnissaannut, taassumalu kingorna taakku suliniutinngornissaannut susassaqtitsininngornissaannullu ikuussinnaanerunissamut maannamut allatseqarfimmit annertuumik periarfissarissaarnerusaaq. Peqatigisaanik allatseqarfik arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq namminersorluni siunnersuuteqarsinnaassaaq aamma Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat isummerfigisinnaasaannik ataatsimiinnernilu akuersissutiqeqarsinnaasunik missingiusiorsinnaassaaq.

Taamaakkaluartoq allatseqarfik taamaattoq maannamut atuuttumit anginerusariaqarpoq aamma allatseqarfimmi sulisut piginnaasat pisariaqartinneqartut pigisariaqarpaat. Kissaatigisat najoqqutaralugit allatseqarfik arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq inatsisilerinikkut allaffissornikkut attaveqaqateqarnermullu ilisimasaqarluartunik sulisoqarnissaa kaammattuutigineqarpoq.

Naalackersuisut Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik allatseqarfeqarnissaannut naammattunik aningaasaliissuteqarsinnaanngippata nalilersuisup Kalaallit Nunaanni siunnersuisoqatigiit aalajangiisartullu pisinnaatitaaffinnut suliaqartunut sullissisussamik ataatsimut allatseqarfimmik pilersitsisoqarnissaa kaammattuutigissavaa. Taamaaliornikkut allatseqarfik anginerusooq ilisimasalinnillu sulisulik, piffissaq tamaat atorfinnik pilerinartunik neqeroorsinnaasoq taamaattumillu piginnaasalinnik orniginartinneqartoq, pilersinneqassaaq.

Assersuutigalugu ataatsimut allatseqarfik piffissaq tamaat atorfilinnik pingasunik, inatsisilerituumik, AC-mik attaveqaqatigiinnermullu sulisoqarsinnaavoq kiisalu allaffissornikkut suliassanut ilinniartutut ikiortimik praktikkertunillu sulisoqarsinnaalluni. Allatseqarnermut aningaasaliissut ilaatigut Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiinnit aningaasalerneqarsinnaavoq ilaatigullu siunnersuisoqatigiinnit aalajangiisartuniillu allanit, soorlu Naligiissitaanermut Siunnersuisoqatigiinnit.

Nalilersuinermi apersorneqartut ataatsimut allatseqarfiup pilersinnissaanut eqqarsaasersuutitut pitsaasunut tamarmik isumaqataapput. Inatsisitigut Siunnersuisarfik Namminersortuutitap (IKUI), Kaalallit Røde Korsiat allallu akornanni Nuummi Oles

Varehusimi ingerlalluartumik allaffeqatigiilernikuusut arlallit ersarissarpaat. Taamatut ataatsimut allaffeqatigiinneq ataatsimut allatseqarfeqarnissamut isumassarsiorfigalugu aamma/imaluunniit siunissami allatseqarfeqatiginissaanut eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

5.2.4 Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institut suleqatiginissaanut kaammattuut

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit piginnaasanik misilittakkanillu qaffassaanissaq siunertaralugu nalilersuisoq Siunnersuisoqatigiit aamma siunissami Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institut annertuumik qanimullu suleqateqarnissaa kaammattuutigaa.

Taamatuttaaq Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institut siunissami Kalaallit Nunaanni ataavartumik sulisoqalernissamut pimoorussinissaa kaammattuutigineqarpoq.

Allatseqarfimmik arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik anginerusumillu pilersitsinissamut kaammattuut Inatsisartunit malinneqarpat, Siunnersuisoqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institut allatseqarfimmi nutaami piginnaasanik misilittakkanillu qaffassaanissamut peqataaqqusinnaavaat, assersuutigalugu sulisoq IMR-imeersoq ukiumut qaammatini arlalinni siunnersortitut avataaneersutut allatseqarfimmiitsinneratigut. Peqatigisaanik, Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffiinik siuarsaanissamut illersuinissamullu suliaqarnermut atatillugu illuatungeriit akornanni ilisimasanik paarlaasseqatigiinnissaq siunertaralugu, IMR-ip Københavnimiittup sulisut allatseqarfimmeersut siunnersortitut avataaneersutut suliarortittarlugit iluaqutiginnaavaat.

Ataatsimut isigalugu suleqatigiinnermi siunissami, IMR kisimi pinnani, Siunnersuisoqatigiit suliniuteqartarnissaat ersarissarneqarnissaa pingaaruteqarpoq. Peqatigisaanik IMR, Siunnersuisoqatigiit Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit killiffik pillugu, IMR-ip saqqummiuttagaanut, nalunaaruteqartarnermut aningaasartuutaannut aningaasaliinikkut, Siunnersuisoqatigiit suliarisinnaasaanik annertusaanermut ikiutissasoq nalilersuisoq kaammattuivoq.

5.2.5 Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiinut sullissivimmik pilersitsineq?

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit piffissami marts 2013-mit maj 2016-imut misigisaat eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiinut sullissivimmik pilersitsinissamut Inatsisartut siunnersuutaat kinguartinneqassasoq nalilersuisup ersarissumik kaammattuutigaa.

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit maannamut suleqatigeeriaatsimut nukittorsaataasussamik ingerlalluartumik pilersitsinissamut inuit

pinnaatitaaffiinik ilisimasat naammangitsut aqqissuussaankullu pisariaqartitat naammassineqarsimangitsut apersoneqartut tamarmik assigalugit nalilersuisoq naliliivoq.

Inatsisartut Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit katitigaanissaat pillugit aamma Siunnersuisoqatigiinnut allatseqarfik arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq aamma anginerusooq pilersinnissaa pillugu qulaani kaammattuutigineqartut malippassuk Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiinut sullissivimmik pilersitsisinaanissamut tunngavissamut pisariaqartumut qanilliallannerussaaq. Peqatigisaanik Siunnersuisoqatigiit aamma Siunnersuisoqatigiit allatseqarfianni siunissami piginnaasanik pinnaasanillu qaffassaanissaaq pillugu Siunnersuisoqatigiit IMR-ip qaninnerusumik suleqatiserinissaa pissusissamisuussaaq.

Siunnersuisoqatigiit katitigaanissaat nutaaq aamma arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik anginerusumillu allatseqarfeqalernissamut inuit pinnaatitaaffiinut pinnaasat piginnaasallu qaffassaanissamut piffissamut atuisoqartariaqarpoq. Taassuma kingorna nutaamik nalilersuinikkut Kalaallit Nunaanni nuna tamakkerlugu ingerlatseqatigiiffimmik namminersortumik ingerlalluurtumillu pilersitsinissamut tunngavissioortoqaqqaarnissaa kaammattuutigineqarpoq.

5.2.6 Kalaallit Nunaanni Naligiissumik Pineqarnissaaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsineq?

Kalaallit Nunaat assigiinngisitsinermut tunngasunik suliaqartunik maalaartarfeqanngilaq. Taamaammat Naligiissumik Pineqarnissaaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsineq Kalaallit Nunaanni assigiinngisitseriaatsit assigiinngitsunit inatsisitigut illersugaanerunissamut qulakkeerinninnissamut iluaqutaassaaq. Akerlianilli assigiinngisitsineq pillugu maalaartarfimmik ingerlalluurtumik pilersitsissagaanni Kalaallit Nunaanni naligiissumik pineqarnissaaq pillugit nalinginnaanerusumik inatsiseqartariaqarpoq.

Ullumikkut suaassuseq tunngavigalugu assigiinngisitsineq inerteqqutaavoq¹⁶, soorlu danskit pillaanermi inatsisaanni § 266-mut assersuunneqarsinnaasumik peqartoq ("ammip qalipaataa pillugu paragraffi").¹⁷ Akerlianilli suliffeqarfiup iluani avataaniluunniit suaassuseq, ammip qalipaataa, sumiuussuseq, upperisaq, innarluutigisaq, ukioqqortussuseq, suaassutsumik sammiveqarneq allallu tunngavigalugit assigiinngisitsinermut nalinginnaasumik inerteqquteqanngilaq.

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiinnit, Inuit Pisinnaatitaaffiinut Institutimit, FN-ip Innarluutillit pillugit ataatsimiititaliaanit, FN-ip ammip qalipaata patsigalugu immikkoortitsinermut ataatsimiititaliaanit aamma FN-ip annanut assigiinngisitsinerit suulluunniit tamaasa atorunnaarsinneqarnissaat pillugu ataatsimiititaliaanit Kalaallit Nunaanni assigiinngisitsisarneq pillugu nalinginnaasumik inerteqqutaalernissaa

¹⁶ Angutit arnallu naligiissitaanissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 3, 29. november 2013-meersoq takuuk.

¹⁷ Kalaallit Nunaanni pinerluttulerinermi inatsimmi § 100 takuuk.

kaammattuutigineqartuarpoq.¹⁸ Tamanna tunuliaqutaliullugu Naalakkersuisut iluani avataaniluunniit suaassuseq, ammip qalipaataa, sumiuussuseq, upperisaq, innarluutigisaq, ukioqqortussuseq, suaassutsimik sammiveqarneq allallu tunngavigalugit assigiinngisitsineq nalinginnaasumik inerteqqutigilissagaat nalilersuisoq ersarissumik kaammattuutigaa GRM aamma IMR inatsisissamik piareersaalluni sulinermi ilanngunneqarnerat iluaqutaassaaq, nalinginnaasumik assigiinngisitsinermut inerteqqut kattuffiit kaammattuutaat gulaani taaneqartut naapertorlugit ilusilersorneqarniassammat.

Aammattaq Kalaallit Nunaanni assigiinngisitseriaatsit assigiinngitsut qanoq inneranik annertussusaannillu misissuititsinissaq kaammattuutigineqarpoq. Misissuinermi taamaattumi assigiinngisitsisarnermi unammilligassat qulaajarneqassapput taamaaliornikkullu Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissamut pisariaqartitanik nalilersuinissamut, kiisalu Kalaallit Nunaanni ataatsimiititaliamik taamaattumik pissusissamisoornerpaamik ilusilersuinissamut tunngavilliisoqassaaq.

Kiisalu Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliaq pilersinneqassappat, ataatsimiititaliap assersuutigalugu Naligiissitaanermut Siunnersuisoqatigiinnut aamma Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivinut atatillugu killigisassat misissorneqaqqaassasut kaammattuutigineqarpoq. Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit, Naligiissitaanermut Siunnersuisoqatigiit allallu ataatsimut allatseqarfeqarpata iluaqutissartaqartoq immikkoortoq 5.2.3-mi nassuiarneqarpoq. Peqatigisaanik Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliaq pilersinneqartussaq taamatut allatseqarfeqateqartillugu sullinneqarpat iluaqutissartaqarpoq. Taamaattoqassappat allatseqarfiup siunnersuisoqatigiit aalajangiisartulluunniit sullinnerisa immikkoortiternissaannut aalajangersaaqqissaarnissaq qulakkeerneqassaaq, taamaaliornikkut sullinneqartut tamarmik naammaginatumik pineqassapput.

¹⁸ Takuuk: Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi (2015): Greenland. Stakeholder Submission by the Human Rights Council of Greenland. UPR Review of Denmark 2016; Institut for Menneskerettigheder (2016): UPR of Denmark 2016. List of selected recommendations; Institut for Menneskerettigheder (2015): Parallel report Denmark – May 2015. CERD; CEDAW (2015): Concluding observations on the eighth periodic report of Denmark; CRPD (2014): Concluding observations on the initial report of Denmark.

ILANNGUSSAQ 1: UPPERNARSAATINIK MISISSUEQQISSAARNERMI TAMAKKIISUMIK TAKUSSUTISSARTAAT

Una ilanngussaq Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit nalilersorneqarnerannut atatillugu nalilersuisup uppernarsaatinik misissueqqissaarnerani uppernarsaatit atornerqartut pingarnerit ilanngunneqarsimasut tamakkiisumik takussutissartaanik imaqarpoq.

INUIT PISINNAATITAFFIINUT KALAALLIT NUNAANNI SIUNNERSUIISOQATIGIIT PILLUGIT UPPERNARSAATIT

Siunnersuisoqatigiit piffissami marts 2013-imit oktober 2015-imut ataatsimiinnerannit imaqarniliat

Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiit aamma Institut for Menneskerettigheder akornanni anguniagassatut nalunaarut Siunnersuisoqatigiit siulittaasuannit IMR-illu pisortaanit maajip arfernanni 2014-imi atsiorneqarsimasoq.

Siunnersuisoqatigiit ukiumoortumik naatsorsuutini 2013-mi, 2014-mi 2015-imilu atuinerannut, aningaasat amerlassusaannut tigusanullu tamakkiisumi takussutissaq.

Siunnersuisoqatigiit 2013-imi pilersinneqarneraniillu upernaq 2016-imut sussaqaqtitsinerannut tamakkiisumi takussutissaq. Siunnersuisoqatigiit siulittaasuannit mailikkut nassiussat, 12. maj 2016

Siunnersuisoqatigiit suleriaasaat, marsip sisamaani 2013-imi akuerineqartoq.

Siunnersuisoqatigiit attaveqaqateqarnermut pilersaarutaat 2016. Siunnersorti Inaluk Brandt, foCus mailikkut nassiussai

Siunnersuisoqatigiit nittartagaanni allassimasut imarisaallu humanrights.gl aamma Siunnersuisoqatigiit Facebookimi qupperneranniittut.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER PILLUGU UPPERNARSAATIT

IMR-ip maleruagassai, juunip 19-ianni 2013-imi akuerisat

Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit pillugit Inatsisartut inatsisissaattut siunnersuutip tusarniutigineqarneranut IMR-ip akissutaa, januarip arfernanni 2014-imi aamma juulip sisamaanni 2014-imi.

Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik aamma Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitsinissaq pillugu aalajangiinissamut siunnersuut pillugu tusarniaanermut IMR-ip akissutaa. 29. april 2015

IMR-ip Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit suleqatigiissutaannut suliassanut sulinissamullu pilersaarutitut missingersuutiliaa august 2015-imiit februar 2016-imut.

Kalaallit Nunaanni inuit pisinnaatitaaffii pillugit ingerlatseqatigiiffimmik immaqa pilersitsinikkut danskit kalaallillu akornanni piginnaasat pillugit institutip isumaa pillugu Als Research IMR-imeersumut akissut.

ATUAKKAT NALUNAARUSIALLU AALAJANGERSIMASUT

Meeqqat illersuisoqarfiat MIO aamma Institut for Menneskerettigheder (2014): Meeqqat pisinnaatitaaffii atuartitsinermut ilanngullugit Nukarlernut akullernullu atuartitsissutissaq.

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Institut for Menneskerettigheder (2014): Kalaallit Nunaani inuit pisinnaatitaaffii – Killifik 2014.

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit (2015): Greenland. Stakeholder Submission by the Human Rights Council of Greenland. UPR of Denmark. 24th session of the UN Human Rights Council, 2016

Hansen, Thomas Trier og Laursen, Line M.A. (2014): Kalaallit Nunaata nuani tamalaani inuit pisinnaatitaaffii pillugit pisussaaffiit pillugit apeqqutinut inatsisitigut paasissutissanik pissarsisnaassutsimut misissuineq, Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit.

Hansen, Thomas Trier et.al (2014): Nunat tamalaani isumaqatigiissutit meeqqat pisinnaatitaaffiit sunniutinik misissuineq, Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit.

Hansen, Thomas Trier et.al (2014): Nunat tamalaani isumaqatigiissutit innarluutillit pisinnaatitaaffiit sunniutinik misissuineq, Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit.

Institut for Menneskerettigheder (2014): Parallel report to the UN Committee on rights of persons with disabilities. Denmark 2014.

Institut for Menneskerettigheder (2015): Kalaallit Nunaat 2015-2016. Periusissiaq minneq.

Institut for Menneskerettigheder (2015): Parallel report, Denmark – May 2015. CERD.

Institut for Menneskerettigheder (2015): UPR of Denmark 2016. List of selected recommendations.

MIPI – Videnscenter om Børn og Unge (2007): FN's Børnekonvention og barnets ret til en tilstrækkelig levestandard. Børns Levestandard i Grønland – del 3.

Nordic Consulting Group (2012): Integritetsstudie af den offentlige sektor i Grønland.

SFI (2015): "Kalaallit Nunaanni inuusuttunut atoqatigiittarneq atoqatigiinnikkullu kannguttaatsuliortarneq qitiutillugit"

Statsministeriet (2013): Suliassaqaarfiit Kalaallit Nunaani Namminersornerullutik oqartussanit angerlaanneqarsimasunut tamakkiisumik takussutissaq (I aamma II), kingornalu Suliassaqaarfiit Kalaallit Nunaani Namminersorlutik oqartussanit (III). Grønlandsudvalget 2012-2013.

Transparency International Greenland (2015): Hvilke udfordringer møder Grønland når FNs konvention mod korruption træder i kraft for Grønland?

Transparency International Greenland (2015): Årsrapport 2014.

INATSIIT ATTUUMASSUTEQARLUINNARTUT, INATSISSATUT SIUNNERSUUTIT ATTUUMASSUTEQARTUT, ISUMAQTIGIISSUTIT ALLALLU

Institut for Menneskerettigheder pillugu inatsit Kalaallit Nunaannut atortuulersinneqarnera pillugu peqqussut nr. 393, ulloq aprili 23. 2014-meersoq.

Nunani tamalaani ingerlatseqatigiit killiffiat pillugu FN-ip Parisimi tunngaviliissutaat. Ataatsimeersuarnermit nalunaarut 48/134 20. december 1993-imeersoq.

Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Sullissivimmik pilersitsinissaq sulissutigeqqullugu aamma Naligiimmik pineqarnissaq pillugu Ataatsimiititaliamik pilersitseqqullugit Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffisassaattut siunnersuut, tassunga 25. marts 2015-imi siullermeerinninnermi aamma 18. november 2015-imi aappassaaneerinninnermi uppersartaat ilanngullugit.

Inuit pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit pillugit inatsisartut inatsisaat nr. 23, 3. december 2012-imeersoq

Angutit arnallu naligiissitaanissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 3, 29. november 2013-meersoq.

Lov nr. 553 af juni 18, 2012 om Institut for Menneskerettigheder – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution.

Institut for Menneskerettigheder pillugu inatsisip allanngortinnera pillugu inatsit nr. 656 12. juni 2013-imeersoq – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution aamma Dansk Institut for Internationale Studier pillugu inatsit.

Isumaqtigiissutit attuumassutillit Kalaallit Nunaannut atuuttut, matumuuna FN-ip inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqtigiissutai, Europarådip isumaqtigiissutai, nunat avannarliit isumaqtigiissutaat, ILO-p isumaqtigiissutai, inatsisitugit siunnersuisarfik pillugu inatsit il. il..

Tassunga atatillugu uppersartaat assigiingitsut FN-ip inuit pisinnaatitaaffiit suliaqartuneersut ilaatigut Kalaallit Nunaannut attuumassutillit. Matumuuna ilaatigut:

CAT (2016): Concluding observation on the combined sixth and seventh periodic reports of Denmark, februari 4, 2016

CCPR (2015): Consideration of reports submitted by states under article 40 of the Covenant pursuant to the optional reporting procedure. Sixth periodic reports of States parties due in 2013. Denmark, 10. nov. 2015

CEDAW (2014): List of issues and questions in relation to the eighth periodic report of Denmark. Addendum: Replies of Denmark, 25. November 2014.

CEDAW (2015): Concluding observations on the eighth periodic report of Denmark, 11.marts 2015

CERD (2014): Concluding observations on the initial report of Denmark.

CERD (2015): Concluding observations on the twentieth and twenty-first periodic reports of Denmark, maji 15, 2015

CESCR (2013): Concluding observations on the fifth periodic report of Denmark, 6.juni 2013

CESCR (2013): List of issues in relation to the fifth periodic report of Denmark. Addendum: Replies of Denmark to the list of issues, juni 7, 2013

CRPD (2013): Consideration of reports submitted by states parties under article 35 of the Convention, Denmark. 7. maj 2013

CRPD (2014): List of issues in relation to the initial report of Denmark, 12.maj 2014

CRPD (2014): Replies of Denmark to the list of issues, 15. Juli 2014

CRPD (2014): Concluding observations on the initial report of Denmark, 31. Oktober 2014

Inuit Piniarpoqtaqqaqfilaut Kalaallit Nunaqita Siqqanarsuisoqqaqigilivik
Grønlands Råd for Menneskerettigheder

Ilaqutariinnermut Naligiissitaanermut, Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut
Naalakkersuisoqarfik
Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen
Postboks 260
GL-3900 Nuuk
Sendt pr. e-mail: MAHJ@nanog.gl

Nuuk, 16. december 2016

Kommentarer til evaluering af Grønlands Råd for Menneskerettigheder

Grønlands Råd for Menneskerettigheder (herefter GRM) har ved e-mail af den 12. oktober 2016 fra Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen (herefter Departementet) modtaget rapporten om evaluering af GRM.

Departementet udbad sig bemærkninger til rapportens konklusion inden den 26. oktober 2016.

Rådet tilkendegav sin bekymring for tidsfristen for fremsendelse af kommentarer, herunder manglende mulighed for at drøfte rapporten i Rådet. På den baggrund gav Departementet Rådet en længere frist for fremsendelse af sit høringsvar.

På denne baggrund fremsendes hermed Rådets bemærkninger til rapporten.

Generelle bemærkninger til rapportens konklusioner

Indledningsvist er det magtpåliggende for Rådet at fremhæve, at Rådet ikke har været involveret i hvorvidt der skulle ske en evaluering af Rådet på dette tidspunkt, ligesom Rådet heller ikke har haft indflydelse på, hvem der skulle forestå selve evalueringen.

De fleste af Rådets medlemmer har dog været interviewet af Als Research ApS, som har udarbejdet evalueringen på vegne af Departementet for Natur, Miljø og Justitsområdet.

Det er Rådets holdning, at rapporten indeholder de relevante udfordringer for Rådet og de erfaringer, som Rådet har gjort sig siden oprettelse af Rådet. Særlig udfordringerne omkring de forhold, at Rådet og dets medlemmers arbejdsindsats er baseret på frivillighed, den begrænsede sekretariatsbistand som tilbydes og Rådets uafhængighed, mener Rådet er af væsentlig betydning.

Faktuelle fejl i rapporten

Dog har særlig formandsskabet bemærket, at der er faktuelle fejl i rapporten, herunder:

4.2 Rådets sekretariatsfunktion, hvor der på side 17 nævnes;

"Imidlertid valgte Rådets formand at opsigte studentermedhjælperen uden at finde behov for en erstatning. Samtidig er det sekretariatsmedarbejderes opfattelse, at formandsskabet og arbejdsgrupperne i begrænset omfang har henvendt sig til sekretariatet med opgaver, som det nuværende sekretariat kan hjælpe med at løse, hvorfor Departementet har besluttet at skære omfanget af sekretariatsbetjeningen ned til 3 timer om ugen".

Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og
Justitsvæsen
Imaneq 4, Postboks 260
3900 Nuuk
Greenland

WILDERS PLADS 8K
1403 KØBENHAVN K
TELEFON 3269 8888
DIREKTE +45 3269 8866
MOBIL +45 9132 5775
LGH@HUMANRIGHTS.DK
MENNESKERET.DK

Att. Martin H. Jensen, mahj@nanoq.gl

DOK. NR. 16/01610-13

EVALUERING AF GRØNLANDS RÅD FOR MENNESKERETTIGHEDER

26. OKTOBER 2016

Ved e-mail af 12. oktober 2016 har Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen anmodet om Institut for Menneskerettigheders eventuelle kommentarer til en rapport om evaluering af Grønlands Råd for Menneskerettigheder senest 26. oktober 2016.

Evalueringen er udarbejdet af konsulentfirmaet Als Research ApS på vegne af departementet. I forbindelse med Als Researchs arbejde er tre medarbejdere ved instituttet, afdelingsleder Christoffer Badse, chefkonsulent Mandana Zarrehparvar og specialkonsulent Lise Garkier Hendriksen, blevet interviewet i april 2016.

OVERORDNEDE BEMÆRKNINGER

Instituttet finder overordnet set, at evalueringen redegør for meget relevante problemstillinger og erfaringer fra de første tre år for Grønlands Råd for Menneskerettigheder.

Det er dog i tilknytning til en evaluering af rådet væsentligt at holde sig for øje, hvad det oprindelige formål med oprettelsen af rådet var. Dette er der redegjort for i bemærkningerne til rådsloven (Inatsisartutlov nr. 23 af 3. december 2012 om Grønlands Råd for Menneskerettigheder).

Oprettelsen af rådet skete således i forlængelse af Naalakkersuisuts ønske om at lade Institut for Menneskerettigheder være national menneskerettighedsinstitution for Grønland. Det fremgår blandt andet, at Naalakkersuisut ønskede at oprette et råd med henblik på at "styrke dialogen og samarbejdet med Institut for Menneskerettigheder" (bemærkningerne til rådsloven, side 3) og med henblik på at der "på én gang kunne opnås en vigtig competenceopbygning, såvel som en forankring af arbejdet med menneskerettigheder i Grønland samt mere formelle rammer om samarbejdet mellem Institut for Menneskerettigheder og Selvstyret" (bemærkningerne til rådsloven, side 1).

Instituttet finder, som vi tidligere har anført ved andre lejligheder, at kombinationen af rådets viden om forholdene i Grønland og instituttets institutionelle og metodiske viden om arbejdet med menneskerettigheder er væsentlig for at fremme og beskytte menneskerettighederne i Grønland, og at dette også lå som en grundpræmis for oprettelsen af rådet. Det var derfor aldrig meningen med oprettelsen af rådet, at rådet – baseret på frivillighed – skulle løfte et mandat som en national menneskerettighedsinstitution. Vurderingen af rådets aktiviteter bør derfor ses i dette lys.

Instituttet tilslutter sig således anbefalingen om, at der fortsat bør være et stærkt og tæt samarbejde mellem rådet og instituttet. På kort sigt for at etablere en forankring af viden om menneskerettigheder i Grønland, og på længere sigt for at den viden kan medvirke til at skabe mulighed for oprettelsen af en uafhængig, grønlandsk national menneskerettighedsinstitution.

Instituttet finder det meget relevant, at evalueringsrapporten anbefaler, at instituttet fremadrettet bør være sikret en fast plads som ikke-stemmeberettiget medlem af Rådet. Det er væsentligt for instituttet at kunne deltage i og følge rådets arbejde på tæt hold, herunder i alle rådets møder. Samtidig er det også væsentligt for samarbejdet, at instituttet og rådet hver især holder hinanden godt orienteret om igangværende aktiviteter. Instituttet vil i den sammenhæng blandt andet bestræbe sig på at give længere tid til overvejelse, når rådets medlemmer anmodes om bemærkninger til instituttets arbejde.

Evalueringsrapporten anbefaler derudover blandt andet, at instituttet fremadrettet prioriterer en mere permanent medarbejdertilstedeværelse i Grønland. Da instituttet blev national menneskerettighedsinstitution for Grønland i 2014, fik instituttet ikke tilført yderligere ressourcer. Instituttets arbejde i Grønland baseres derfor på en årlig intern allokering af midler, hidtil med ca. 1 mio. kr. om året. Instituttet er opmærksom på, at det ville være hensigtsmæssigt med en større fysisk tilstedeværelse i Grønland og vil bestræbe sig herpå i det omfang, det lader sig gøre inden for den løbende vurdering af instituttets samlede prioriteringer og ressourcer.

Instituttet har herudover en enkelt bemærkning til rapportens nærmere indhold:

**FAKTUEL FEJL OM CITAT OM FREMTIDIG
SEKRETARIATSFUNKTION (SIDE 18 OG 24)**

Evalueringsrapporten anbefaler blandt andet, at der etableres et selvstændigt, uafhængigt sekretariat for rådet.

I evalueringsrapporten på side 18 og side 24 er der bragt et citat, som fejlagtigt er tilskrevet Institut for Menneskerettigheder. Det bruges blandt andet som støtte til Als Researchs konklusion om, at rådets nuværende konstruktion for sekretariatsbistand er i strid med FN's Parisprincipper.

Citatet er ikke fra instituttets høringsvar, men i stedet fra et høringsvar, som Grønlands Råd for Menneskerettigheder den 30. april 2015 sendte til Inatsisartuts Lovudvalg vedrørende beslutningsforslag om etablering af et Center for Menneskerettigheder og et Ligebehandlingsnævn i Grønland.

For en god ordens skyld skal instituttet bemærke, at instituttet ikke har fundet, at den oprindelige placering af rådets sekretariatsfunktion hos et af selvstyrets departementer er i strid med Parisprincipperne. Som der er redegjort for i bemærkningerne til Lov om Grønlands Råd for Menneskerettigheder, fandt instituttet forud for lovens tilblivelse, at rådet kunne fungere uafhængigt af Naalakkersuisut med støtte fra Institut for Menneskerettigheder, og at sekretariatsfunktionen i den sammenhæng måtte anses som en praktisk foranstaltning.

Instituttet var dog og er fortsat meget positivt indstillet over for et selvstændigt, uafhængigt sekretariat for rådet, jf. blandt andet instituttets høringsvar af 29. april 2015 til Inatsisartuts Lovudvalg om beslutningsforslag om etablering af et Center for Menneskerettigheder og et Ligebehandlingsnævn i Grønland.

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Jeg vedhæfter til orientering de høringsvar, som instituttet tidligere har sendt til Inatsisartut over beslutningsforslag om etablering af et center for menneskerettigheder og et ligebehandlingsnævn i Grønland, (29. april 2015) og til Naalakkersuisut over udkast til lovforslag om ændring af Inatsisartutlov om Grønlands Råd for Menneskerettigheder (6. januar 2014 og 4. juli 2014).

En kopi af dette brev sendes til Grønlands Råd for Menneskerettigheder.

Med venlig hilsen

Lise Garkier Hendriksen
MONITORERINGSCHEF (KST.)